Къыпызыщэ къыдэкIыгъуэ

2-нэ нап.

«Махуэку»

3-нэ нап.

Жэуаплыныгъэ хэлъу

4-нэ нап.

Бзэ къулейрэ щIэщыгъуэкIэ гъэнщIа

4-нэ нап.

ФИФI ФЫМЫГЪЭПУД, ФИ IЕЙ ФЫМЫГЪЭПЩКIУ

АДЫГЭ ПСАЛЪЭ

1924 ГЪЭ ЛЪАНДЭРЭ КЪЫДОКI

АДЫГСКОЕ СЛОВО

КъБР-м И ПАРЛАМЕНТЫМРЭ ПРАВИТЕЛЬСТВЭМРЭ Я ГАЗЕТ
ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА КБР

№155 (24.593) ● 2023 гъэм дыгъэгъазэм (декабрым) и 28, махуэку ● Тхьэмахуэм щэ къыдокI ● И уасэр зы тумэнщ

УРЫСЕЙМ И ПРЕЗИДЕНТ ХЭХЫНЫГЪЭХЭР
2024, ГЪАТХЭПЭМ И 15-17
ЦИК.РФ

Ищхъэрэ флотым къулыкъу щищIэнущ «Адмирал Головко»

Санкт-Петербург дэт, кхъухьхэр щаухуэ «Северная верфь» заводым «Адмирал Головко» фрегатым хы-дзэ ныпыр щаIэтащ.

А IУЭХУМ иращIэкIа зэхыхьэм хэтащ УФ-м и Президент Путин Владимир. «Флотым кхъухьыщIэхэр къызэрыхэхъуэр и щыхьэтщ къэралым кхъухь ухуэнымкIэ и IэнатIэм зэрызиужьым икIи жыджэру дыхуокIуэ зэфIэкI зэхуэмыдэхэр яIэу дзэ Iуэхум хуэщIахэри щIыным. Къэралым кхъухьухуэ Iуэхум зыщегъэужьыныр, ар къэгъэщIэрэщIэжыныр мыхьэнэшхуэ зиIэ лъэбакъуэщ. Иджыпсту кхъухь щаухуэ щIыпIэхэм, ахэр щызэрагъэпэщыж урысей псы Iуфэхэм щолэжь фрегати 5-м, корвети 8-м, нэгъуэщI лIэужьыгъуэхэуи 50-м щIигъум», - жиIащ Президентым.

КхъухьыщIэр Урысейм и Хы-Дзэ флотым Iэрыхьэнущ. Ар яухуащ иджырей технологиехэм тету икIи дзэ Iуэхухэм фIагъышхуэ иIэу къыщагъэсэбэп «Калибр» ракетэхэмкIэ къызэгъэпэщащ. Зэман гъунэгъум «Адмирал Головко» фрегатыр Ищхъэрэ флотым хыхьэнущ.

КъБР-м и Iэтащхьэ КIуэкIуэ Казбек а Iуэхугъуэм теухуауэ социальнэ сетым щиIэ напэкIуэцIым щитхащ: «Фигу къэзгъэкIыжынщи, дэ Iуэхум хуэщIа кхъухьыщIэм зи цIэр фIаща адмирал Головко Арсений Григорий и къуэр ди хэкуэгъущ, Къэбэрдей-Балкъэрым хыхьэ Прохладнэ къалэм къыщалъхуащ. Хэку зауэшхуэм и зэманым ар Ищхъэрэ флотым и унафэщIу щытащ. Абы къулыкъу щызыщIэ хыдзэлIхэм Головко и фэеплъыр яхъумэ, Къэбэрдей-Балъкъэрым къокIуэхэри, флот унафэщI цIэрыIуэм и цIэм епха щIыпIэхэр зрагъэлъагъу. Адмирал Головкор аргуэру и къулыкъум пэрытщ, аргуэру ди Хэкум и ищхъэрэ гъунапкъэхэр ехъумэ! Фрегатым исынухэм, Ищхъэрэ флотым и хыдзэлI псоми ехъулIэныгъэ яIэну си гуапэщ».

Ди республикэр щапхъэ яхуохъу

УФ-м и Къэрал Советым и зэIущIэр гъэхьэзырынымкIэ Мэзкуу дыгъэгъазэм и 26-м щекIуэкIа семинар-зэхуэсым хэтащ КъБР-м и Iэтащхьэ КIуэкIуэ Казбек. Ар теухуащ егъэджакIуэмрэ гъэсакIуэмрэ я пщIэмрэ я IэнатIэм и мыхьэнэмрэ хэгъэхъуэным.

СЕМИНАРЫМ къриубыдэу КIуэкIуэ Казбек къекIуэлIахэм ядэгуэшащ Къэбэрдей-Балъкъэрым щекIуэкI «ЛIыхъужьхэм я бынхэр» проектыр гъэзэщIа зэрыхъумкIэ. «Ар хуэгъэпсащ дзэ Iуэху хэхам хэтхэм я сабийхэмрэ унагъуэхэмрэ сыт и лъэныкъуэкIи зыхуей хуэгъэзэным. Дэтхэнэ сабийри зэрыт щытыкIэм щыгъуазэу щытын хуейщ, ар психолог чэнджэщ е нэгъуэщI ирехъу, школым щеджэхукIэ уи нэIэ ятебгъэтын, курыт е щIэныгъэ нэхъыщхьэ щызрагъэгъуэткIэ якIэлъыплъын, уеблэмэ лэжьапIэ увыху ядэIэпыкъун хуейщ. Мы Iуэхур нэгъэсауэ зэфIэкIын папщIэ, ущиякIуэхэм я мыхьэнэр инщ. «ЛIыхъужьхэм я бынхэр» ди проектыр къыддиIыгъащ «Хэкур зыхъумэхэр» къэрал фондым», - жиIащ КъБР-м и Iэтащхьэм.

Семинар-зэхуэсым къыщаIэта Iуэхухэр щхьэпэ хъунущ УФ-м и Президентым иригъэкIуэкIыну Къэрал Советым къудамэ къэс унафэ щхьэхуэ хуищIынымкIэ.

ИлъэсыщIэ псей нэхъыщхьэм

Хабзэ зэрыхъуауэ, Налшык и Музыкэ театрым щагъэува ИлъэсыщIэ псей нэхъыщхьэм цIыкIухэр ирагъэблэгъащ. Ар къызэрагъэпэщащ КъБР-м и Правительствэмрэ КъБР-м и Профсоюзхэм я федерацэмрэ.

МУЗЫКЭ театрым ИлъэсыщIэ махуэшхуэхэм Уае Дадэмрэ Уэс Гуащэмрэ щрагъэкIуэкIыну зэхыхьэхэм хэтынущ Къэбэрдей-Балъкъэрым щыпсэу сабий мини 10-м щIигъу. Абы хыхьэу махуэм тхуэ ягъэлъагъуэ «Гена-крокодил и его друзья» спектаклыр. Теплъэгъуэм хэтщ цIыкIухэм фIыуэ ялъагъу лIыхъужьхэр. Таурыхъыр зыгъэува режиссёрыр Крюков Романщ. Благъуэм и ролыр зыгъэзащIэр Налшык и курыт еджапIэ №2-м и егъэджакIуэ, «Илъэсым и егъэджакIуэ» хъуа Къэшэж Аслъэнщ. Сабийхэм артистхэм я джэгукIэр ягу ирихьащ, я гукъыдэжым хэзыгъэхъуа псей щIэращIэр къафыхьащ. Дэтхэнэми саугъэт иратащ.

КъБР-м и Профсоюзхэм я федерацэм и унафэщI Амщокъуэ ФатIимэт зэрыжиIамкIэ, ИлъэсыщIэ псейм екIуэлIэнущ республикэм и районхэм я курыт еджапIэхэм я езанэ-етхуанэ классхэм щIэс еджакIуэхэр, сабий зеиншэхэр, зи узыншагъэм къимыхьхэр, бынунагъуэшхуэхэм, унагъуэ хуэмыщIахэм щыщхэр. Сабийхэм я саугъэтхэр - КъБР-м и Правительствэм, концертыр - КъБР-м и Профсоюзхэм я зэгухьэныгъэм къызэригъэпэщащ.

- Зи узыншагъэм къимыхьхэм (зи тхьэкIумэм фIыуэ зэхимыхь, зи нэхэм фIыуэ ямылъагъу, ДЦП узыфэ зиIэхэм) дадолажьэ, я зэфIэкIым зыдогъэужь паралимп спорт лIэужьыгъуэхэмкIэ (атлетикэ псынщIэ, тхэквондо, IэпщэрыбанэI, алыдж-урым бэнэкIэ), - жиIащ Спорт адаптивнэ школым и гъэсакIуэ Беридзе Аннэ. - Ди IуэхущIапIэм къекIуалIэ цIыкIухэр ИлъэсыщIэ псейм къыщрагъэблагъэм, я гуапэу къэкIуащ.

Дызытехьэ гъэр Унагъуэмрэ спортымрэ я илъэсу зэрагъэувар зэхыхьэм щыжаIащ. Аращ ИлъэсыщIэ псейм и программэр зытеухуауэ щытари.

ТЕКIУЖЬ Заретэ.

Сурэтхэр **Къарей Элинэ** *трихащ.*

КъБР-м и Iэтащхьэмрэ Правительствэмрэ я пресс-IуэхущIапIэм къызэритамкIэ

ЩIалэгъуалэмрэ къэралым и къэкIуэнумрэ

ЗэIущIэхэр

Ди республикэм и Iэтащхьэ КIуэкIуэ Казбек Москва иджыблагъэ щахуэзащ щIыналъэм икIа щIалэгъуалэу къэралым и щыхьэрым щIэныгъэ щызэзыгъэгъуэтхэм, IэнатIэ зэмылIэужьыгъуэхэм пэрытхэм. Къэбэрдей-Балъкъэрым икIахэм нэмыщI зэущIэм хэтащ Москва, Санкт-Петербург, Къэзан, Саратов, Дон Iус Ростов, Краснодар, Ставрополь, Пятигорск, Владикавказ къалэхэми щыщ зи щIалэгъуэхэр.

КIУЭКIУЭ Казбек щIалэгъуалэм псалъэмакъ купщIафIэ икIи хьэлэмэт ядригъэкIуэкIащ. Ар тепсэлъыхьащ ди щIыналъэм игъуэт социально-экономикэ зыужьыныгъэм, зыIэригъэхьэ ехъулIэныгъэхэм, зэIущIэм хэтхэм яIэ упщIэхэми жэуап яритащ. Абы къызэрыхигъэщамкIэ, дызэрыт илъэсым къриубыдэу республикэм экономикэ и лъэныкъуэкIэ хэпщIыкIыу зиужьащ. «Апхуэдэ Iэмал нэхъыбэу къыдэзытар Къэбэрдей-Балъкъэрыр УФ-м и Президент Путин Владимир къыхилъхьауэ щыта лъэпкъ, федеральнэ проектхэм жыджэру зэрыхэтырщ», - игъэбелджылащ КIуэкIуэ Казбек.

ЗэIущIэм къыщаIэта Iуэхугъуэхэм ящыщщ ди республикэм икIауэ Москва еджэныгъэ, лэжьыгъэ IуэхухэмкIэ щыIэ щIалэгъуалэм щIыналъэм и пашэхэр дэIэпыкъуэгъу яхуэхъуну зэрыхьэзырым епхахэр. Республикэм щыщ щIалэгъуалэр зэщIэзыгъэуIуэну жылагъуэ зэгухьэныгъэ хъунущ КъБР-м и щIалэгъуалэм я ассоциацэр.

КъинэмыщIауэ, зэхуэсым къриубыдэу ягъэлъэпIащ «КъБР-р зэрыгушхуэ» зэпеуэм щытекIуахэр. Абыхэм иратащ щIыхь тхылъхэмрэ ахъшэ саугъэтхэмрэ. Фигу къэдгъэкIыжынщи, зэпеуэр мы гъэм япэу къыхалъхьащ КъБР-м и ЩIалэгъуалэм я ассоциацэм. Ар диIыгъащ КъБР-м ЩIалэгъуалэ IуэхухэмкIэ и министерствэм. Зэпеуэм и мурад нэхъыщхьэщ республикэм, щIыналъэ псом я зыужьыныгъэм зи гуащIэ хьэлэл езыхьэлIэ щIалэгъуалэ жыджэрыр утыку къишэныр, абыхэм я зэфIэкIхэр хэIущIыIу щIыныр, ахэр гъэлъэпIэныр. УнэтIыныгъи 10-у зэщхьэщыхауэ екIуэкIа зэпеуэм щытекIуа цIыху 16-р щагъэлъэпIащ зэIущIэм. ИлъэсыщIэр къихьэмэ, апхуэдэ гулъытэ хуащIынущ республикэм ис щIалэгъуалэу а зэпеуэм пашэ щыхъуахэм.

Зэхуэсым крихьэлIа псоми республикэм ифI къызэрыкI ехъулIэныгъэщIэхэр зыIэрагъэхьэну гуапэу ехъуэхъуащ КIуэкIуэ Казбек .

IэщIэгъэлI нэхъыфIхэр Парламентым щагъэлъапIэ

ИлъэсыщIэм ирихьэлIэу, КъБР-м и Парламентым зэрихабзэу республикэм и лэжьакIуэ нэхъыфIхэр егъэпажэ. Парламентым и ЩIыхь тхылъхэмрэ абы и УнафэщIым и ФIыщIэ тхылъхэмрэ дыгъуасэ хуагъэфэщащ цIыху 70-м щIигъум.

- СИ ГУАПЭУ фыкъызогъэблагъэ республикэм и хабзэубзыху орган нэхъыщхьэм. ЗэрыфщIэщи, 2023 гъэр, иужьрей илъэсхэми хуэдэу, тынштэкъым, ауэ ар мыхьэнэ зиIэ IуэхугъуэшхуэхэмкIэ гъэнщIауэ щытащ, - жиIащ къызэхуэсахэм защыхуигъазэм КъБР-м и Парламентым и УнафэщI Егоровэ Татьянэ. - Языныкъуэ къэралхэм Урысейм къызэрыпэщIэувэ Iэмалхэм иджыри пащэми, ди Хэкум зеузэщI, ипэкIэ мэкIуатэ. Ди псэукIэр нэхъыфI зыщI лъэпкъ парт проектхэр, федеральнэ къэрал программэхэр догъэзащIэ, егъэджэныгъэм, щэнхабзэм, узыншагъэр хъумэным, спортым епха IэнатIэщIэхэр доухуэ, ди уэрамхэмрэ пщIантIэхэмрэ зыхуей худогъазэ. Ар лэжьыгъэшхуэщ икIи апхуэдэ Iуэхухэр къыдэхъулIэным, шэч хэмылъу, мыбдеж щIэс дэтхэнэми и гуащIэ хэлъщ. Нобэ къедгъэблэгъащ егъэджакIуэхэм, дохутырхэм, щIыуэпсым телажьэхэм, социальнэ IэнатIэм, щIэныгъэм, щэнхабзэм, жылагъуэ Iуэхухэм, шынагъуэншагъэр къызэгъэпэщыным пэрытхэм ящыщ куэд. Фи лэжьыгъэр зэмыщхьми, зы Iуэхум фызэрегъэуIу - ар фи зэмани къаруи фемыблэжу фи къалэнхэр гурэ псэкIэ зэрывгъэзащIэрщ. Си фIэщ мэхъу адэкIи фи зэфIэкIым зэрыхэвгъэхъуэнур, республикэм и зыужьыныгъэм фызэрытелэжьэнур. Сыхуейт фызыхэт гупхэми фIыщIэ яхуэсщIыну, зэгъусэу дылажьэмэщ ехъулIэныгъэшхуэхэр щыдиIэнур. Къэблагъэ илъэсыщIэм IуэхуфIхэмрэ фи мурадхэмрэ къыщывэхъулIэну сынывохъуэхъу, мамыру, бэуытIэIуншэу, гукъыдэжрэ узыншагъэрэ фиIэрэ фIыщIэгушхуэн фи гъащIэм куэду хэту фыпсэуну си гуапэщ.

2023 гъэр ЕгъэджакIуэмрэ унэтIакIуэмрэ я илъэсу зэрыщытар къалъытэри, КъБР-м и Парламентым и ЩIыхь тхылъыр республикэм и егъэджакIуэ гупыфIым хуагъэфэщащ. Абыхэм ящыщщ: Аруан районым хыхьэ Къэхъун къуажэм и курыт школ №2-м адыгэбзэмрэ адыгэ литературэмкIэ и егъэджакIуэ Бекъшокъуэ Лалусэ, Тэрч къалэм и курыт еджапIэ №3-м урысыбзэмрэ литературэмкIэ щезыгъаджэ ФиIэпщэ Людмилэ, Налшык къалэм и курыт школ №10-м балъкъэрыбзэмрэ литературэмкIэ и егъэджакIуэ Газаевэ ФатIимэ, Налшык къалэм и курыт еджапIэ №33-м пэщIэдзэ классхэм я егъэджакIуэ Москвитинэ Татьянэ, Тэрч районым и Тамбовскэ къуажэм и курыт школым урысыбзэмрэ литературэмкIэ и егъэджакIуэ Багъэтыр Iэмират, Налшык къалэм и курыт еджапIэ №23-м урысыбзэмрэ литературэмрэ щезыгъэдж Жыгун Мадинэ, Налшык къалэм и курыт еджапIэ №6-м и пэщIэдзэ классхэм я егъэджакIуэ Дмитрян Жаннэ, нэгъуэщIхэри.

Апхуэдэуи щIэныгъэмрэ егъэджэныгъэмрэ хэлъхьэныгъэ зэрыхуищIым папщIэ КъБР-м и Парламентым и ЩIыхь тхылъыр иратащ ЕгъэджэныгъэмкIэ «Педагогика» Урысей академием и щIэныгъэ журналым и редактор нэхъыщхьэ Бозий Руслан. Щэнхабзэм щаIэ зэфIэкIхэм папщIэ ягъэлъэпIащ Къэбэрдей-Балъкъэр къэрал филармонием и симфоническэ оркестрым хэт артист пажэхэу Къэзанш Оксанэрэ Павловэ Иннэрэ. Республикэм и хабзэубзыху орган нэхъыщхьэм и ЩIыхь тхылъыр хуагъэфэщащ «Къэббалъкъэнерго» акционер зэгухьэныгъэм, Тэрч налмэс заводым, Налшык къалэм и щыпIэ администрацэм, КъБР-м ЩIыуэпсымрэ экологиемкIэ и министерствэм я лэжьакIуэхэми, нэгъуэщI куэдми.

КъБР-м и Парламентым и УнафэщIым и ФIыщIэ тхылъыр иратащ республикэм и экономикэм, гъуэгу, социальнэ IэнатIэхэм, физическэ щэнхабзэмрэ спортымрэ хэлъхьэныгъэ хуэзыщIхэм.

Дамыгъэхэр зратахэм ехъуэхъуащ КъБР-м и Парламентым и УнафэщIым и къуэдзэхэу Жанатаев Сэлимрэ Къардэн Муратрэ. Абыхэм къыхагъэщащ зэфIэкI зыбгъэдэлъ цIыху Iущхэр, ди щIыналъэм и къэкIуэнур зэлъытахэр ялъагъуныр зэрагуапэр. ТIуми илъэсыщIэ хъуэхъукIэ зыхуагъэзащ кърагъэблэгъахэм.

ЗэIущIэр Егоровэ Татьянэ иухащ мыпхуэдэ псалъэхэмкIэ: «Дропагэ фи зэфIэкIым. Фи лэжьыгъэм хуэфащэ дыдэщ Парламентым и дамыгъэ лъапIэхэр. Мы зэман мытыншым дэтхэнэри щIыналъэр зэревгъэфIэкIуэнум фыпылъщи, фи ехъулIэныгъэхэм хэхъуэ зэпыту екIуэкIыну ди гуапэщ. Дэ дэлъытаращи, хабзэ и лъэныкъуэкIэ зыфщIэдгъэкъуэнщ».

БАГЪЭТЫР Луизэ.

Ди къуэш республикэхэм

УнафэщIхэр ехъуэхъуащ

КЪЭРЭШЕЙ-ШЭРДЖЭС. ***Илъэс къэс дыгъэгъазэм и 27-м ягъэлъапIэ КъегъэлакIуэм и махуэр. КъШР-м и Iэтащхьэ Темрезов Рашид, ЦIыхубэ зэхуэсым (Парламентым), КъШР-м и Правительствэм я унафэщIхэу Иванов Александррэ Аргун Муратрэ щIыналъэм и къегъэлакIуэ IэнатIэм и лэжьакIуэхэмрэ ветеранхэмрэ я махуэмкIэ ехъуэхъуащ.***

- КЪЕГЪЭЛАКIУЭ IэщIагъэр цIыхум къару, лIыгъэ хэлъыныр, гугъуехьым хэхуар зэхэщIыкIыныр, къэмыланджэжу щытыныр къыхуэзыгъэувщ. Сыт хуэдэ щытыкIэ гугъум итми дэIэпыкъуным, я гъащIэм емыблэжу цIыхур къегъэлыным хуэхьэзырщ урысей къегъэлакIуэхэр, - жаIащ абыхэм.

Къызэрыхагъэщащи, УФ-м и МЧС-м и Управленэ нэхъыщхьэу КъШР-м щыIэм Дзераев В. и цIэр зезыхьэ и къэлъыхъуакIуэ-къегъэлакIуэ гупыр къэралым щынэхъыфIхэм язщ. Илъэс 30-м щIигъуауэ абы и лэжьакIуэхэр ядоIэпыкъу республикэм щыпсэухэм, зыплъыхьакIуэ къакIуэхэм, щIыналъэм и курортхэм зегъэужьыным хэлъхьэныгъэ хуащI.

- Ди фIэщ мэхъу Къэрэшей-Шэрджэсым щыпсэухэмрэ и хьэщIэхэмрэ фIыщIэ, пщIэ къызэрыфхуащIыр, фи лэжьыгъэр къазэрыгурыIуэр.

КъегъэлакIуэ лъапIэхэ, узыншагъэ быдэ, гъащIэ кIыхь, унагъуэ зэIузэпэщыгъэ фиIэну ди гуапэщ! - щыжаIащ унафэщIхэм я хъуэхъухэм.

Айдэмыр и ехъулIэныгъэ

АДЫГЕЙ. ***Москва щызэхэтащ Урысейм ЩэнхабзэмкIэ и министерствэм игъэува «Урысейм и псэ» саугъэтыр зыхуагъэфэщахэм щратыжа зэIущIэ гуапэ. Абы и лауреатхэм ящыщщ «Зори Майкопа» сабий къэфакIуэ ансамблым и унафэщI Наныжь Айдэмыр.***

КЪИЛЭЖЬА дамыгъэмкIэ абы ехъуэхъуащ Адыгейм и Iэтащхьэ КъумпIыл Мурат икIи къыхигъэщащ нэхъапэм илъэс куэдкIэ «Налмэс» къэрал ансамблым и солисту щыта Наныжь Айдэмыр гулъытэ лъагэр хуэфащэ дыдэу къызэрыхуащIар.

- Айдэмыр УФ-м щэнхабзэмкIэ щIыхь зиIэ лэжьакIуэщ, Адыгейм, КъБР-м я цIыхубэ артистщ. Ноби абы и гуащIэр хелъхьэ къэфакIуэ гъуазджэм, ди гуп цIэрыIуэхэм къапызыщэну зэчиифIэ щIалэгъуалэр егъасэ, - къыхигъэщащ Адыгейм и Iэтащхьэм. Ар Наныжьым ехъуэхъуащ узыншагъэ быдэ, творческэ мурадыщIэхэр иIэну, и гъэсэнхэм я ехъулIэныгъэхэм адэкIи иригуфIэну.

Саугъэтыр зыхуагъэфэщахэм яритыжащ УФ-м и вице-премьер Голиковэ Татьянэ. Лауреатхэм защыхуигъазэм къыхигъэщащ абыхэм я лъэпкъ щэнхабзэр я цIыхухэм и мызакъуэу, ди къэралым, дуней псом зэрыхалъхьэр.

УЭРДОКЪУЭ Женя.

● adyghe@mail.ru ● adyghepsale.ru ● apkbr.ru ● smikbr.ru ● Адыгэ Псалъэ ● Адыгэ Псалъэ ●

2023 гъэм Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и щIыналъэм мафIэс къыщыхъунымкIэ шынагъуэ щыщыIэ зэманыр зэриухам и IуэхукIэ

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Правительствэм и Унафэ

2023 гъэм дыгъэгъазэм и 15-м Налшык къалэ №264-ПП

Урысей Федерацэм мафIэс къэзымыгъэхъу щытыкIэм и Хабзэхэу Урысей Федерацэм и Правительствэм «Урысей Федерацэм мафIэс къэзымыгъэхъу щытыкIэм и Хабзэхэр къэщтэным и IуэхукIэ» 2020 гъэм фокIадэм и 16-м къыдигъэкIа унафэ №1479-мкIэ щIэгъэбыдам ипкъ иткIэ, апхуэдэу Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и мэзхэм мафIэс къэзыгъэхъуну щытыкIэм и шынагъуэ зэрыщымыIэм къыхэкIыу Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Правительствэм **унафэ ещI**:

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм мафIэс къыщыхъунымкIэ шынагъуэ щыщыIэ зэманыр 2023 гъэм дыгъэгъазэм и 15-м ухын.

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Правительствэм и УнафэщI МУСУКОВ Алий.

Мэкъумэш IэнатIэм зиужьын папщIэ

● КъБР-м и Парламентым

КъБР-м и Парламентым и Президиумым и зи чэзу зэхуэсыр иригъэкIуэкIащ хабзэхэр къыдэзыгъэкI орган нэхъыщхьэм и Унафэщым и къуэдзэ Жанатаев Сэлим. Депутатхэр хэплъащ Iуэхугъуэ 30-м нэблагъэм.

«КОМИТЕТЫМ и сыхьэтым» нэхъыбэу щытепсэлъыхьащ республикэм и мэкъумэш IэнатIэм зиужьын папщIэ еджапIэ нэхъыщхьэхэм ягъэзащIэ мыхьэнэм, къапщтэмэ, КIуэкIуэ Валерэ и цIэр зезыхьэ Къэбэрдей-Балъкъэр къэрал мэкъумэш университетым абыкIэ сэбэп зэрыхъум.

Университетым зэрыщрагъаджэ унэтIыныгъэхэм, ират IэщIагъэхэм, студентхэм къызэращтэм, къауха нэужь здэунэтIым, мэкъумэш IэнатIэм къарууэ хуэхъуу зэрыщытым убгъуауэ тепсэлъыхьащ КъБКъМУ-м и ректор Апажэ Аслъэн. Апхуэдэу къыхигъэщащ еджапIэм иригъэкIуэкI лэжьыгъэм, абы къыщащIэхэм, мэкъумэш IэнатIэм къызэрыщагъэсэбэпым, гугъуэу щыщIагъуэ IуэхукIэ, университетым адрей еджапIэхэм зэхэт рейтингым щиубыд увыпIэм теухуауэ.

Апажэм жиIащ республикэм и мэкъумэш IэнатIэр, Урысей псоми хуэдэу, экономикэм зиужьыныгъэмкIэ щIэгъэкъуэныщхьэу зэрыщытыр. Ректорым къызэрилъытэмкIэ, мэкъумэш къыщалэжьхэм мыхьэнэ иIэщ сыт щхьэкIэ жыпIэмэ, ар экономикэм и процент 30 мэхъу, республикэм щIыхуу исым я процент 25-р щылажьэр а IэнатIэрщ. Зи гугъу тщIы унэтIыныгъэм дяпэкIэ зиужьыныгъэмкIэ мыхьэнэ нэхъ зиIэхэм ящыщщ IэщIагъэлIхэр къызэрыкIуэкI гъэсэнымкIэ, абы сэбэп хуэхъун щIэныгъэ-къэхутэныгъэ егъэкIуэкIыныр, ахэр лэжьыгъэм хэпщэныр. Мис а псори я пщэ дэлъщ КIуэкIуэ Валерэ и цIэр зезыхьэ Къэбэрдей-Балъкъэр къэрал мэкъумэш университетымрэ нэгъуэщI еджапIэхэмрэ.

КъБКъМУ-м мэкъумэш хуэха факультети 7 иIэщ, кафедрэ 20 щолажьэ, программэ зэмылIэужьыгъуэ 57-кIэ щрагъаджэу. Абыхэм ящыщу 50-р щIэныгъэ нэхъыщхьэ зэрырагъэгъуэт программэщ, 7-р курыт щIэныгъэм тещIыхьащ. Апхуэдэу программэ 19-кIэ щIэныгъэ, егъэджэныгъэ Iуэхум пэрытынухэр аспирантурэхэм, IэщIагъэм щыхагъахъуэ курсхэм щагъэхьэзыр, IэщIагъэм и лейуэ ирагъаджэ.

Егъэджэныгъэм мыхьэнэ нэхъыбэ къыщыпэкIуэр еджапIэр къэзыуха ныбжьыщIэм IэнатIэ къыхуэбгъуэтмэщ. Абы теухуауэ университетым иригъэкIуэкI лэжьыгъэми и гугъу ищIащ Апажэм. Псалъэм къыдэкIуэу жыпIэмэ, мэкъумэш IэнатIэм епха къудамэр къэзыухахэм я процент 66 - 68-р абы пэрохьэ, цIыхухэм Iуэхутхьэбзэ щыхуащIэ IуэхущIапIэхэм макIуэ процент 3 - 5, АПК-м емыпхахэм щолажьэ процент 15 - 20-р. 2018 гъэ лъандэрэ лэжьапIэ ягъуэтхэм я бжыгъэр процент 60-м къикIри, 85-м нэсащ.

ДяпэкIэ, мэкъумэш IэнатIэм щылэжьэнухэр нэхъ зэгъэпэща хъун папщIэ зыуэ щыт щIыналъэ программэ къащтэн хуейуэ къелъытэ ректорым.

Къэпсалъэм депутатхэм гу лъаригъэтащ, университетым щIэныгъэ IуэхукIэ иригъэкIуэкI лэжьыгъэм мыхьэнэ нэхъыбэ иIэн, фейдэ къыпэкIуэн папщIэ, патент-къэхутэныгъэ лъэныкъуэр ирагъэфIэкIуэн зэрыхуейм. ЩIэныгъэмрэ производствэмрэ зэгуэту зэдалэжьын папщIэ 2022 гъэм университетым къыхилъхьащ идэжырей IэмалкIэ къыщIагъэщIэж IуэхущIапIэ щIыкIуитху къызэIуахыну. Абы и лъэныкъуэкIэ КъБР-м Мэкъумэш IэнатIэмкIэ и министерствэм, нэгъуэщI IуэхущIапIэхэм зэгурыIуэныгъэ ирищIылIащ.

«Приоритет-2030» стратегие, академие программэм ипкъ иткIэ, щIэныгъэ-къэхутэныгъэ лэжьыгъэхэмрэ нэгъуэщI проектхэмрэ ягъэзэщIащ.

КъБКъМУ-м и гуащIэ хэлъхьэ хъыбарегъащIэ-чэнджэщакIуэ лэжьыгъэми. 2023 гъэм мэкъумэш IэнатIэм и лэжьакIуи 150-м зэрызыхъуигъэзэхьэм Iуэхутхьэбзэ яхуищIащ, чэнджэщ яритащ, семинар 56-рэ ирагъэкIуэкIащ, гъэлъэгъуэныгъэхэр къызэрагъэпэщащ.

Абы къыхэкIыу щIэныгъэ лъэныгъэм бюджетым къыхэкIыу мылъку нэхъыбэ хэлъхьэн хуейщ, техникэ и лъэныкъуэкIэ къызэгъэпэщыным иджырей Iэмалхэр къыщыгъэсэбэпыным мылъку тегъэкIуэдапхъэщ. ИтIанэ дуней псом щыпашэ, къэхутэныгъэ щрагъэкIуэкI лабораторэхэм хуэдэ ди дежи къыщытхузэIухынущ.

Ректорым и гугъу ищIащ я еджапIэм и мылъку-техникэ лъабжьэр, егъэджэныгъэ-лабораторэ, щIэныгъэ-къэхутэныгъэ унэтIыныгъэхэр Iэмэпсымэхэ узэдын папщIэ сом мелуан 15-м щIигъу къызэрыхуаутIыпщым.

Апхуэдэ щIыкIэкIэ, хуабэщу тIу, тхьэкIумэкIыхь 500 зыщIэхуэ фермэ, былым 40 зыщIэт фермэ, нэгъуэщIхэри зэрагъэпэщащ. А комплексхэм студентхэм еджапIэр къызэраух я лэжьыгъэхэр щыпхагъэкI, IэщIагъэлIхэм я щIэныгъэм щыхагъахъуэ зэхыхьэхэр щрагъэкIуэкI.

Электроннэ хъыбар зэIэпыхыпIэ Iэмалхэр и лъабжьэу университетым щIэныгъэ зэрырат программэ псомкIи зэпыIухауэ егъэджэныр щызэтраублащ.

2030 гъэ пщIондэ инклюзив егъэджэныгъэм зегъэужьынымкIэ программэм ипкъ иткIэ, зи узыншагъэм сэкъат гуэр иIэхэм я еджэныгъэр нэхъ тынш ящыщIыным хуэунэтIауэ университетым къыщызэрагъэпэщын хуей Iуэхухэм я гъуэгу картэр зэхагъэуващ икIи къагъэсэбэпын щIадзащ.

Урысей Федерацэм Егъэджэныгъэмрэ щIэныгъэмкIэ и министерствэм вузхэм я IуэхущIафэхэр къипщытэу илъэс къэс иригъэкIуэкI къэхутыныгъэхэм наIуэ къащIахэр и тегъэщIапIэу, Апажэ Аслъэн къыхигъэщащ КъБКъМУ-р аграрнэ щIэныгъэ нэхъыщхьэ щрат еджапIэ нэхъыфIхэм ящыщу къызэралъытар.

Ар тепсэлъыхьащ Къэбэрдей-Балъкъэрым, УФ-м и адрей щIыналъэхэм я зыужьыныгъэм хэлъхьэныгъэ хуэщIыным хуэунэтIауэ университетым программэ зыбжанэ зэригъэзащIэм. Апхуэдэхэщ «Приоритет-2030», «СмартАгроБиоТех-2030», «Агрокадры-2030» проектхэр, республикэм и щIыналъэхэм я социально-экономикэ зыужьыныгъэм теухуа программэхэр.

Апажэм гулъытэ нэхъ хуищIу къытеувыIащ университетым езым зэхигъэувэжа проектым, 2030 гъэ пщIондэ еджапIэм зэрызиужьыну программэм. КъБКъМУ-м зыхуигъэувыжа къалэнхэм ящыщщ дунейпсо щIэныгъэ-егъэджэныгъэ утыку ихьэфыну IэщIагъэлIхэр гъэхьэзырыныр, щIэныгъэ-техникэ унэтIыныгъэмкIэ яIэ зэфIэкIхэмкIи Урысейми хамэ къэралхэми бжьыпэр щаубыдыныр, Къэбэрдей-Балъкъэрым и мэкъумэш IуэхущIапIэхэм хьэрхуэрагъ яку дэлъу зэрылэжьэн Iэмалхэр къызэгъэпэщыныр.

КъБР-м и Парламентым Лэжьыгъэмкlэ, социальнэ политикэмрэ узыншагъэр хъумэнымкIэ, Физическэ щэнхабзэмкIэ, спортымрэ туризмэмкIэ и комитетхэм хэт Мечукаев Алихъан щIэупщIащ хамэ къэрал щыщ студентхэм я еджэныгъэр инджылызыбзэкIэ къазэрыхузэгъэпэщым, икIи жиIащ пандемием и лъэхъэнэм студентхэр зэпэIухауэ зэрырагъэдджар ират щIэныгъэм и фIагъым зэранышхуэ хуэмыхъуауэ къыщIэкIыну зэрыгугъэр.

Апажэ Аслъэн жиIащ зэпэIухауэ егъэджэныр тэмэму зэтраухуауэ зэрыщытар, электроннэ хъыбар зэIэпыхыпIэ Iэмалхэр абы и лъэныкъуэкIэ нэгъэсауэ къызэрагъэсэбэпар. Пандемиер зэфIэкIа нэужь апхуэдэу еджэну жэрдэм зыщIхэм папщIэ щытыкIэ псори къызэрыхузэрагъэпэщар. Абы къигъэлъэгъуащ апхуэдэ Iэмалым зэран къызэримыхьар, университетыр диплом плъыжькIэ къэзыуххэм я бжыгъэр а щхьэусыгъуэм къыхэкIыу нэхъ мащIэ зэрымыхъуар.

Ректорым къыхигъэщащ инджылызыбзэкIэ дерсхэр зэрырамыгъэкIуэкIыр, сыт щхьэкIэ жыпIэмэ, хамэ къэрал щыщ студентхэм япэщIыкIэ урысыбзэр щызрагъащIэ а Iуэхум папщIэ къызэIуаха къудамэм, япэ курсым щыщIэтIысхьэм и деж щIэныгъэм хъарзынэу зэрызыхагъэгъуэзэн бзэр яIурылъщ. Апажэм дыщIигъужащ хамэ къэрал студент нэхъыбэ яIэн папщIэ, инджылызыбзэкIэ дерсхэр ирагъэкIуэкIыу къызэгъэпэщынри дяпэкIэ Iуэхум къыхэлъытэн зэрыхуейр.

КъБР-м и Парламентым Лэжьыгъэмкlэ, социальнэ политикэмрэ узыншагъэр хъумэнымкIэ и комитетым и унафэщIым и къуэдзэ, «ЛДПР» фракцэм и унафэщI Безгодькэ Владимир и гугъу ищIащ мэкъумэш-промышленнэ комплексыр бжыгъэр зи лъабжьэ технологиехэм зэрыхуэныкъуэр, «Приоритет-2030» программэм ипкъ иткIэ проект гъэщIэгъуэн зыбжанэ къызэрызэрагъэпэщыпхъэр.

Апхуэдэу депутатхэм я упщIэхэм жэуап иритащ КъБР-м мэкъумэш хозяйствэмкIэ и министрым и къуэдзэ Уэдыхь Тимур. Абы и гугъу ищIащ КъБКъМУ-мрэ мэкъумэш IуэхущIапIэхэмрэ зэрызэдэлажьэм, студентхэр грантхэмкIэ зэрыдаIыгъым.

КъБР-м и Парламентым Егъэджэныгъэмкlэ, щIэныгъэмрэ щIалэгъуалэм я IуэхухэмкIэ и комитетым и унафэщI Емуз Нинэ тепсэлъыхьащ КъБКъМУ-м щрагъаджэхэм я бжыгъэхэм хэгъэхъуэным, мэкъумэш хозяйствэмкIэ IэщIагъэлI нэхъыбэ къешэлIэнымкIэ ирагъэкIуэкIыпхъэ Iуэхухэм, университетыр къэзыуххэм ящыщу IэнатIэкIэ къызэгъэпэща хъур зыхуэдизым.

- Дэ нэсу къыдгурыIуэркъым апхуэдэ еджапIэ нэхъыщхьэ зэрыдиIэм и мыхьэнэр - апхуэдэ IуэхущIапIэу къэралым итыр 54-рэщ. Къэбэрдей-Балъкъэрым а университетыр къызэрыщызэIуахар пэжу яча лъэбакъуэщ. Мэкъумэш комплексым зиужьын папщIэ, КъБР-м Мэкъумэш хозяйствэмкIэ и министерствэмрэ а унэтIыныгъэм IэщIагъэлIхэр хуэзыгъэхьэзыр Къэбэрдей-Балъкъэр къэрал мэкъумэш университетымрэ зэгурыIуэныгъэхэр зэращIылIэн хуейщ, - къыхигъэщащ Емузым.

КъБР-м и Парламентым Мэкъумэш IуэхухэмкIэ, щIыуэпсыр къэгъэсэбэпынымрэ дыкъэзыухъуреихь дунейр хъумэнымкIэ и комитетым и унафэщI ТекIушэ Артур къытеувыIащ иужьрей илъэсхэм еджапIэ нэхъыщхьэр зэрефIэкIуам, щIыналъэм и мэкъумэш хозяйствэм зиужьынымкIэ Iуэхум фIыуэ хэзыщIыкI IэщIагъэлIхэр щыIэн зэрыхуейм.

- Къуажэхэм щыIэ мэкъумэш IэнатIэм щылажьэхэм я нэхъыбэм зыпэрыт IуэхумкIэ щIэныгъэ яIэкъым. Абы къыхэкIыу жылэхэм дэт курыт еджапIэхэм щIэсхэм зыхуеджэну IэщIагъэхэр къыщыхахкIэ мэкъумэш хозяйствэм пыщIа Iуэхухэм дегъэхьэхыным теухуауэ лэжьыгъэ пыухыкIахэр ядегъэкIуэкIын хуейщ, - жиIащ ТекIушэм.

ЗэIущIэм кърикIуам ипкъ иткIэ, депутатхэм ягъэбелджылащ зытепсэлъыхьа Iуэхухэр зи къалэн IэнатIэхэм гулъытэ зыхуащIыпхъэ лэжьыгъэхэр.

КъБР-м и Парламентым и пресс-IуэхущIапIэ.

Дызэрыгушхуэ, дызэрыпагэ

Дэтхэнэ зы лъэпкъми, ар инуи щрет, цIыкIуи ирехъу, иIэщ зэрыгушхуэ, зэрыпагэ цIыхухэр. Абыхэм я цIэр цIыхубэм ягу имыхуу куэдрэ къадокIуэкI. Адыгэхэр дыкъапщтэмэ, ди дежкIэ апхуэдэхэм ящыщщ УФ-м и еджапIэ нэхъыщхьэм щIыхь зиIэ и лэжьакIуэ, КъБР-м щIэныгъэмкIэ щIыхь зиIэ и лэжьакIуэ, филологие щIэныгъэхэмкIэ доктор, КъБКъУ-м и профессору, ЩIэныгъэхэмкIэ Дунейпсо Адыгэ Академием и академикыу щыта ХьэкIуащэ Андрей Хьэнащхъуэ и къуэр (1929 - 2022).

КРИТИК, литературэдж, тхыдэдж, щIэныгъэлI Iэзэ ХьэкIуащэ Андрей ящыщщ лъэпкъ щIэныгъэм, адыгэбзэмрэ литературэмрэ я зыужьыныгъэм зи къару куэд езыхьэлIа еджагъэшхуэхэм. ХьэкIуащэр хуэфащэ дыдэу халъытащ иджырей лъэпкъ щэнхабзэм и зыужьыныгъэм хэлъхьэныгъэ ин хуэзыщIа щIэныгъэ лэжьакIуэхэм, зэфIэкIышхуэ зыбгъэдэлъа IэщIагъэлIхэм.

Тэрч щIыналъэм щыщ Арыкъ жылэм 1929 гъэм и дыгъэгъазэм и 27-м къыщалъхуа адыгэ щIалэр балигъыпIэ иува нэужь, курыт школым щызригъэгъуэта щIэныгъэм щыхигъэхъуащ Ленинград къэрал университетым и филологие факультетым. Зи мурадхэм ерыщу хуэкIуэ, и къалэнхэмкIэ жэуаплыныгъэ ин зыхэзыщIэ студенту щытащ Андрей. Еджэным хъарзынэу зэрыпэлъэщым къыдэкIуэу, ар дахьэхащ къэхутэныгъэ лэжьыгъэхэми егъэджэныгъэ Iуэхухэми. А унэтIыныгъэхэм ди щIыналъэм зыщауужьыным зэфIэкIышхуэ ирихьэлIащ иужькIэ.

КъБКъУ-м щызэфIих егъэджэныгъэ-гъэсэныгъэ лэжьыгъэшхуэм къыдэкIуэу, ХьэкIуащэм дапщэщи иригъэкIуэкIащ щIэныгъэ-къэхутэныгъэ хьэлэмэтхэри. Абыхэм я нэхъ купщIафIэхэр еджагъэшхуэм лъабжьэ хуищIащ и кандидат, доктор диссертацэхэм. Адыгэ литературэм и дежкIэ мыхьэнэшхуэ зиIа апхуэдэ лэжьыгъэшхуэхэм ящыщщ ЩоджэнцIыкIу Алий и гъащIэмрэ и творчествэмрэ ятеухуахэр, япэ ита лъэпкъ тхакIуэхэм ябгъэдэлъа зэфIэкIхэр наIуэ къыщищIахэр, нэгъуэщIхэри. 1982 гъэм хьэзыр ищIа а лэжьыгъэшхуэм, «Адыгэ узэщIакIуэхэр. XIX лIэщIыгъуэм и япэ Iыхьэр» монографием, папщIэ ХьэкIуащэ Андрей къыфIащащ «филологие щIэныгъэхэмкIэ доктор» цIэ лъагэр.

КъБКъУ-м ФилологиемкIэ и институтым адыгэбзэмрэ литературэмкIэ и кафедрэм и профессору илъэс куэдкIэ лэжьащ ХьэкIуащэ Андрей. Бгъэдэлъ щIэныгъэ куумкIэ, зэфIэкI къызэрымыкIуэхэмкIэ, гъэсэныгъэ екIумрэ гуапагъэмкIэ ар ядэгуэшащ къыдэлэжьахэм, иригъэджа цIыхуищэ бжыгъэхэм. Абы и студенту щымыта куэд яхэткъым мы зэманым лъэпкъ хъыбарегъащIэ IэнатIэхэм я адыгэбзэ къудамэхэм щылажьэхэм, ди республикэм и курыт школхэм анэдэлъхубзэр щезыгъэджхэм. ХьэкIуащэр я егъэджакIуэу къалъытэ ди щIыналъэм и тхакIуэхэм, артистхэм, жылагъуэ лэжьакIуэхэм, щIэныгъэлIхэм ящыщу Къэбэрдей-Балъкъэр къэрал университетыр илъэс зэхуэмыдэхэм къэзыуха куэд дыдэм.

Адыгэ лъэпкъым гурэ псэкIэ хуэлэжьа, жылагъуэм пщIэшхуэ щызиIа цIыху щыпкъэр, зи IэщIагъэр фIыуэ зылъагъуу щыта щIэныгъэлI цIэрыIуэр сыт хуэдэ IэнатIэми жэуаплыныгъэ ин зыхищIэу пэрытащ. Апхуэдэ и Iуэху зехьэкIэ хьэлэлым папщIэ ХьэкIуащэ Андрей къыхуагъэфэщащ дамыгъэ лъапIэхэр, щIыхь тхылъхэр, щIыхьыцIэ лъагэхэр. ЩIэныгъэлI щэджащэр нэгъабэ щIышылэм и 27-м илъэс 93-м иту дунейм ехыжащ.

ХьэкIуащэ Андрей Хьэнащхъуэ и къуэм, щIэныгъэлI щыпкъэм, цIыхугъэ лъагэрэ зэхэщIыкI куурэ зыбгъэдэлъа IэщIагъэлIым, зигури зи псэри зэIухауэ дунейм тета адыгэлI нэсым, и фэеплъ нэхур сакъыу яхъумэ абы къыщIэна унагъуэ дахэм, ар куэдрэ я гум илъынущ къыдэлэжьахэм, иригъэджахэм, зыцIыхуу щытахэм. Апхуэдэхэр лъэпкъым щыгъупщэркъым.

ЖЫЛАСЭ Маритэ.

Нэхъыбэж лъэкIынущ

● Жылагъуэ

Аргудан щIыпIэ администрацэм и лэжьакIуэ, щIэблэр хэкупсэу гъэсэнымкIэ КъБР-м и Парламентым щыIэ ЩIалэгъуалэ палатэм и комиссэм и унафэщI, Лэскэн щIыналъэ администрацэм и ЩIалэгъуалэ советым и унафэщI, иужьыIуэкIи къулыкъу зэмылIэужьыгъуэхэр екIуу езыхьэкIа Iэрэмысэ Тимур къызыхэкIари щапIари адыгэ унагъуэщ, анэдэлъхубзэр, хабзэр, нэмысыр анэ бындзышэм хэлъу зыщIэзышащ. Адыгэ нэсыр зэпIэзэрыту, шыIэныгъэ хэлъу, щхьэщытхъум зыпыIуидзыу щытын хуейуэ къелъытэ абы. Мы щIалэщIэм и зэфIэкIым укъигъэуIэбжьыжми, езыр и щхьэ тепсэлъыхьыну кърегъэкIуркъым.

IЭРЭМЫСЭ Тимур 1996 гъэм Аргудан къуажэм къыщалъхуащ икIи и ныбжьыр илъэситху фIэкIа мыхъуауэ курыт еджапIэм щIагъэтIысхьэри, дыщэ медалкIэ къиухащ. Дэтхэнэ зы сабийми хуэдэу, школыр абы унэ етIуанэ хуэхъуат, куэдым зыщригъэсащ, щIэныгъэм и къарур зыхищIащ, усыгъэми хьэщыкъ хуэхъуну хунэсащ. Курыт еджапIэм иужькIэ Тимур щIэтIысхьащ РАНХ-м. Япэ курсым щыщIэдзауэ зыкъигъэлъэгъуащ щIалэ жыджэру, лэжьакIуэшхуэу. Жылагъуэ Iуэхугъуэхэм зэрыдахьэхым, тыншу зэрыпэлъэщым къыхэкIыу, Iэрэмысэр зыщIэс еджапIэ нэхъыщхьэм щыIэ Студентхэм я парламентым и унафэщIым и къуэдзэу хахащ.

2014 гъэм Тимур къигъэзэжащ щалъхуа щIыналъэм икIи КъБКъУ-м щIэтIысхьащ. КъищынэмыщIауэ, жылагъуэ лэжьыгъэм пищэжащ: Налшык къалэ администрацэм и ЩIалэгъуалэ советым, илъэс ныкъуэ нэхъ дэмыкIыу КъБР-м и Парламентым и Жылагъуэ палатэм щыIэ ЩIалэгъуалэ советым хагъэхьащ. Абыхэм щызэфIигъэкI лэжьыгъэр къалъытэри, ар ягъэкIуащ Сочэ къалэ щекIуэкIа, ЩIалэгъуалэ политикэм теухуа Iуэхухэм щытепсэлъыхьа VIII Дунейпсо зэхуэсым, «Территория смыслов на Клязьме» урысейпсо щIалэгъуалэ зэхыхьэм, «Мэшыкъуэ - 2016» щIэныгъэ зэхуэсым, нэгъуэщIхэми.

А псоми къыдэхуэу, Iэрэмысэр дехьэх щIэныгъэми. Псалъэм папщIэ, урысейпсо, щIыналъэ зэпеуэхэм зыкъыщегъэлъагъуэ икIи сытым дежи япэ увыпIэр къехь. Апхуэдэу, Тимур бжьыпэр щиубыдащ щIыуэпсым теухуа «ЩIыр ди зэхуэдэщ», «Бзэр щыIэху - лъэпкъыр щыIэнущ», «Адыгэ тхыбзэ» зэпеуэхэм, «ЕхъулIэныгъэ 2016» зэхьэзэхуэм и саугъэт нэхъыщхьэр къыхуагъэфэщащ. Абы щIэныгъэфI зэрыбгъэдэлъым и щыхьэтщ Налшык, Дон Iус Ростов, Ставрополь къыщытригъэдза тхыгъэхэр.

Iэрэмысэ Тимур зэрегупсысымкIэ, щIалэгъуалэр гу къабзэ-псэ къабзэу, хьэрэмагъ ягу имылъу, фIым щIэхъуэпсу къотэдж. «НыбжьыщIэхэм я жэрдэмыр IэщIамыудмэ, къыхалъхьэ Iуэхумрэ гупсысэхэмрэ зезыгъэужьын нэхъыжьхэр къагъуэтмэ, гъащIэм фIы и лъэныкъуэкIэ зихъуэжын папщIэ куэд ялэжьыфынущ», - жеIэ абы.

Тимур и ныбжькIэ щIалэми, зригъэгъуэта ехъулIэныгъэхэр умыгъэщIагъуэу плъэкIыркъым. Ди гугъэщ, щIэгъэкъуэн иIэмэ, нэхъыбэж лъэкIыну, лъэпкъыр, къэралыр зэрыгушхуэ узэщIакIуэ къыхэкIыну.

ФЫРЭ Анфисэ.

Гуманитар къэхутэныгъэхэмкIэ Къэбэрдей-Балъкъэр институтым иджыблагъэ дунейм къытригъэхьащ «Адыгэ (адыгей, къэбэрдей, шэрджэс, хэхэс адыгэ) тхакIуэхэр XIX - XXI лI.лI» фIэщыгъэм щIэт биобиблиографие псалъалъэм и ещанэ Iыхьэр (Р-Я хьэрфхэр).

● ТхылъыщIэ

Къыпызыщэ къыдэкIыгъуэ

МЫ къыдэкIыгъуэр 2021, 2022 гъэхэм дунейм къытехьа «Адыгэ (адыгей, къэбэрдей, шэрджэс, хэхэс адыгэ) тхакIуэхэр XIX - XXI лI.лI» биобиблиографие псалъалъэхэм къапызыщэ ещанэ къыдэкIыгъуэщ. Япэ тхылъым тхакIуи 139-рэ хыхьащ я унэцIэкIэ («А»-хьэрфым щыщIэдзауэ «И»-м нэс къызэщIиубыдэу). ЕтIуанэм 136-рэ хыхьащ («Къ»-м щыщIэдзауэ «П»-м нэс). Ещанэ тхылъым тхакIуэу 133-рэ итщ («Р»-м щыщIэдзауэ «Я»-м нэс къызэщIиубыдэу). Мы тхылъыр лъэпкъ литературэм, литературэ щIэныгъэм, критикэм я лъабжьэр зыгъэтIылъахэмрэ абы и зыужьыныгъэм зи гуащIэ хэзылъхьахэмрэ я IуэхущIафэр къызэщIэзыкъуэ лэжьыгъэщ. АР-м, КъБР-м, КъШР-м, Кавказ Ищхъэрэм и нэгъуэщI хэгъуэгу зыбжанэм щыпсэу адыгэ тхакIуэ, IуэрыIуатэдж, литературэдж, критикхэм нэмыщI, псалъалъэм хыхьащ хэхэс адыгэхэм къахэкIауэ Тыркум, Сирием, Иорданием, Мысырым, н. къыщыхъуауэ щыпсэу тхакIуэхэр, лъэпкъ литературэмрэ щэнхабзэмрэ хуэлажьэ цIыху пажэхэм ятеухуа тхыгъэхэр.

ТхакIуэ, публицист 400-м щIигъум я гъащIэ, лэжьыгъэр къызэщIакъуэжу абыхэм я IэрыкIхэм теухуа тхыгъэр гъэхьэзырыным илъэсиблкIэ елэжьащ филологие щIэныгъэхэмкIэ докторхэу БакIуу Хъанджэрий, ТIымыжь Хьэмыщэ, Тхьэгъэзит Юрэ, Алъхъэс Светэ, ХьэкIуащэ Мадинэ, Хьэщхъуэжь Рае, Хьэвжокъуэ Людмилэ, филологие щIэныгъэхэмкIэ кандидатхэу ЩакIуэ Марьянэ, Къэжэр Иннэ сымэ.

Биобиблиографие псалъалъэр щIэныгъэлI-литературэджхэм, щэнхабзэр зыджхэм, еджапIэ нэхъыщхьэхэмрэ курыт еджапIэхэмрэ щезыгъаджэхэм, филолог IэщIагъэм хуеджэ студентхэмрэ аспирантхэмрэ, апхуэдэуи адыгэ литературэм и тхыдэм щыгъуазэ зыхуищIыну хуей дэтхэнэ зыми яхуэщхьэпэнущ. Тхылъыр бзитIкIэ (адыгэбзэрэ урысыбзэкIэ) зэратхам и фIыгъэкIэ абы нэхъыбэм нэIуасэ зыхуащIыну, ар къагъэсэбэпыну Iэмал яIэнущ.

Къыхэгъэщыпхъэщ мыр ЩIэныгъэхэмкIэ Дунейпсо Адыгэ Академием и президент Къанокъуэ Арсен и мылъкукIэ къызэрыдэкIар. КъызыхэкIам хуэгумащIэ адыгэлIым лъэпкъым и къэкIуэнум хуищI тыхь куэдым щыщ мы къыдэкIыгъуэм щхьэкIэ фIыщIэ лей хуэфащэщ!

Лъэпкъ литературэм дежкIэ мыхьэнэ ин зиIэ мы лэжьыгъэр ящэркъым, ар тхылъ хъумапIэхэм, еджапIэхэмрэ курыт школхэмрэ хуагуэшынуращ.

Зыхуэбгъадэ хъун щымыIэ къыдэкIыгъуэм и лъапIагъыр тхылъ фIыуэ зылъагъу дэтхэнэми зэрыIэрыхьэу къыгурыIуэнущ. Адыгэм къахэкIа дэтхэнэ тхакIуэри абыкIэ зэбгъэцIыхуфынущ, и IэдакъэщIэкIхэр зыхуэдэм, къиIэт Iуэхугъуэхэм зэпкърыхауэ нэIуасэ зыхуэпщIыфынущ.

Лъэпкъым апхуэдэ лэжьыгъэшхуэ хуэзыщIа щIэныгъэлI гупым фIыщIэ яхуэфащэщ, ефIэкIуэну, ехъулIэну ди гуапэщ.

ЩОМАХУЭ Залинэ.

Сурэтыр **Къарей Элинэ** *трихащ.*

Дунейм щыхъыбархэр

Урысейр мамырыгъэм и телъхьэщ

УФ-м и Къэрал Думэм хамэ къэрал IуэхухэмкIэ и комитетым и унафэщIым и япэ къуэдзэ Чепэ Алексей жиIащ Урысеймрэ Украинэмрэ илъэсыщIэ зэгурыIуэныгъэ зэращIылIэу зэкIужыну Iэмал хъарзынэ зэрыщыIэр.

«А Iуэхур къэхъуну хуейуэ гупыж ящIыххэмэ, хэкIыпIэ къэбгъуэтыфынущ. Ауэ Киев апхуэдэ муради иIэкъым, зэгурыIуэныгъэ гуэрым ухуэкIуэнуи Iэмал къуиткъым. Мыбдеж шынагъуэ щыIэщ зэкIужыным хуэтчыну лъэбакъуэр я фейдэ хэлъу къагъэсэбэпынкIэ, дагъэбэлэрыгъыу я дзэр къытпэщIагъэкIуэтэнкIэ хъунущ», - жриIащ депутатым «Lenta.ru»-м и журналистым.

Чепэ Алексей къыхигъэщащ Урысейр сытым дежи мамырыгъэ зэгурыIуэныгъэм и жэрдэмщIакIуэу зэрыщытыр, ауэ Украинэр и псалъэ зэрытумыгъуэтэжыр. Депутатым зэрыжиIамкIэ, нэхъапэкIэ апхуэдэ Iуэхур ягъэунэхуащ: Урысейм Украинэм мамырыгъэкIэ щыпэщIэкIуатэм, абыхэм я дзэр нэгъуэщI лъэныкъуэкIэ къыщыдэбгъэрыкIуауэ щытащ.

ЩытыкIэр зэпIэзэрытщ

«Урысейм и хъуреягъ дунейр фэгъазэ узыфэм «есыж». НэгъуэщIыпIэ къикIахэм е къикIыжахэм ящыщу а узыфэр зыпкърыту къахутахэр 123-рэ мэхъу. Ар егъэлеяуэ куэдщ, - щыжиIащ «Роспотребнадзор»-м и унафэщI Поповэ Аннэ «Россия-24» телеканалым щекIуэкIа нэтыным.

КЪЭРАЛЫМ и санитар дохутыр нэхъыщхьэм зэрыжиIамкIэ, Урысейм иджыпсту щызекIуэ фэгъазэм и вирусхэр хамэ къэрал 16-м къэрахащ. Ар и щыхьэтщ дуней псом фэгъазэм зэрызыщиубгъум. Поповэ Аннэ къигъэлъэгъуащ абы и лъэныкъуэкIэ Урысейм щыIэ щытыкIэр я нэIэ зэрыщIэтыр, узыфэм цIыхушхуэ игъэсымэджэнкIэ шынагъуэ зэрыщымыIэр.

«Узыфэ зэрыцIалэм зэрыпэщIэт вакцинэр зыхезыгъэлъхьахэр абы къихъумэнущ, иджыпсту наIуэ зэрыхъуамкIэ, сымаджэхэр хущхъуэр зэзымыхьэлIахэрщ. Фэгъазэр зыпкърытхэр псынщIэу наIуэ къызэрытщIыфам и фIыгъэкIэ, адрей къэралхэм хуэдэу Урысейм узыфэм зыщиубгъуакъым», - жиIащ абы.

НэхъапэкIэ УФ-м узыншагъэр хъумэнымкIэ и министрым и чэнджэщэгъу Кузнецов Алексей жиIауэ щытащ фэгъазэ, щIыфэкъикI, паротит узыфэ зэрыцIалэ шынагъуэхэм щызыхъумэ вакцинэ хэлъхьэгъуэу мин 367-рэ къагъэсэбэпын зэрыщIадзар, дэтхэнэри «Росздравнадзор»-м и лаборатори къыщапщытауэ фIагъ лъагэ яIэу зэрыщытыр.

Дыгъэгъазэм и 28, *махуэку*

♦**Кином и дунейпсо махуэщ**

♦**Кинематографым и махуэщ**

♦**1959 гъэм** Налшык къыщызэIуахащ телемеханикэ аппаратурэ къыщыщIагъэкI завод.

♦**1968 гъэм** Мейкъуапэ иIэ Зэныбжьэгъугъэм и утыкум «ИгъащIэкIэ Урысейм дыщIыгъуу» фэеплъыр къыщызэIуахащ.

<u>**Дунейм и щытыкIэнур**</u>

«pogoda.yandex.ru сайтым зэритымкIэ, Налшык уэфIу щыщытынущ. Махуэм хуабэр градуси 5 - 8, жэщым щIыIэр градуси 4 - 1 щыхъунущ.

Дыгъэгъазэм и 29, *мэрем*

♦**1916 гъэм** къалъхуащ Совет Союзым и ЛIыхъужь Къардэн Мурат.

♦**1929 гъэм** къалъхуащ медицинэ щIэныгъэхэмкIэ кандидат, КъБАССР-м щIыхь зиIэ и дохутыр **ЩоджэнцIыкIу Еленэ.**

♦**1941 гъэм** къалъхуащ тхакIуэ, КъБР-м щIыхь зиIэ и журналист **Гъэунэ Борис.**

♦**1954 гъэм** къалъхуащ Сирие армэм и генерал-полковник, СхьР-м и ракетэ дзэхэм и командующэу щыта **Исхьэкъ (Джырандокъуэ) Хъусен.**

♦**1959 гъэм** къалъхуащ къэрал, жылагъуэ лэжьакIуэ, техникэ щIэныгъэхэмкIэ кандидат, ЩIДАА-м и член-корреспондент **Шымэзокъуэ Мусэ.**

♦**1962 гъэм** къалъхуащ тхакIуэ, жылагъуэ лэжьакIуэ **Мэкъуауэ Амир.**

<u>**Дунейм и щытыкIэнур**</u>

«pogoda.yandex.ru сайтым зэритымкIэ, Налшык уэфIу щыщытынущ. Хуабэр махуэм градуси 3 - 7, жэщым 1 градус щыхъунущ.

Зыгъэхьэзырар **ЩХЬЭЩЭМЫЩI Изэщ.**

Лъэпкъ Iущыгъэ:

Делэр гугъэурэ жьы мэхъу.

ЗэхэщIыкI зиIэ цIыхуфIт

● Щыгъуэ

Дунейпсо Адыгэ Хасэм гущIыхьэ тщыхъуащ ГъэзэщIакIуэ гупым хэт Зэрахъэ Станислав Хьэрун и къуэр дунейм зэрехыжар.

ДЫГЪЭГЪАЗЭМ и 23-м и ныбжьыр илъэс 71-м иту дунейм ехыжащ Зэрахъэ Станислав. Ар Дунейпсо Адыгэ Хасэм и ГъэзэщIакIуэ гупым жыджэру хэтт, хамэ къэрал щыпсэу ди лъэпкъэгъухэм ядэлажьэ «Хэкум и щIэин» («Достояние Родины») зэгухьэныгъэм и унафэщIуи щытащ.

ЦIыхугъэ ин, адыгагэ зыхэлъ, зэхэщIыкI зиIэ цIыхуфI дунейм ехыжащ. Жэуаплыныгъэ хэлъу, гугъуехьым пимыкIуэту пэрытащ ар дэтхэнэ IэнатIэми. Къыхэгъэщыпхъэщ Зэрахъэм и зэфIэкI жылагъуэ Iуэхухэми къызэрыщигъэлъэгъуар. Адыгэ лъэпкъым зегъэужьыным, ар егъэфIэкIуэным хуищIа хэлъхьэныгъэхэм папщIэ абы Дунейпсо Адыгэ Хасэм и щIыхь тхылърэ дамыгъэ нэхъыщхьэмрэ къыхуагъэфэщауэ щытащ.

Станислав и благъэхэмрэ Iыхьлыхэмрэ дахуогузавэ, я гуауэр IэтыгъуафIэ ящыхъуну, ар ящызыгъэгъупщэн ямылъагъуну.

Дэ зэи тщыгъупщэнукъым ди ныбжьэгъуфIыр.

Дунейпсо Адыгэ Хасэм хэтхэм къабгъэдэкIыу.

Экономикэ | Политикэ

Махуэку

Кавказ Ищхъэрэ | Жылагъуэ Iуэху

Сталиным и зыгъэпсэхугъуэхэр

● Гъэщlэгъуэнщ

СССР-м и Iэтащхьэу илъэс 31-кIэ щыта Сталин Иосиф балигъыпIэ иувэри ныкъуэкъуэным хэкIакъым: щыIа пащтыхь хабзэм, къэрал кIуэцI, къэрал щIыб бийхэм лIэн-къэнэну япэщIэтащ, куэд зэригъэзэхуащ, дэрэжэгъуэу иIари мащIэщ. Мис а мащIэм щыщу абы игу къинэжауэ жыхуаIэжыр. Австро-Венгрием (иджы Австрие) и щыхьэр Венэ щигъэкIуа зэманырщ. Ар илъэсыщIэ зыгъэпсэхугъуэуи щытауэ къыщIэкIынущ: Урысей империем къызэригъэзэжу Сталиныр яубыдри, Сыбыр жыжьэм яхуащ, къыщIэпхъуэжащ, яIэрыхьэжри, аргуэру нагъэсыжащ здэщыIа щIыналъэ ткIийм. Хуит къэзыщIыжар текIуа революцэрщ. АдэкIэ къэхъуам дэ зыгуэркIэ дыщыгъуазэщ.

...1912 ГЪЭМ дыгъэгъазэм и кIэухым Польшэм и Краков къалэм къикIа мафIэгум исар илъэсыщIэм зыхуэзыгъэхьэзыр Венэ и уэрамхэм дыхьащ алыдж сатуущI Папондолпуролс Ставрос хуэдэу. ИпэжыпIэкIэ ар революцэ зэщIэхъееныгъэм жыджэру хэт, РСДРП-м и ЦК-м хагъэхьа Джугашвили Иосифт (Венэ кIуэн ипэкIэ ар яцIыхуу щытат «Васильеву», мы къалэм дэкIыжащ «Сталин» хъуауэ).

Зи гугъу тщIыр мыбы къэкIуат европей социалистхэм я зэIущIэм хэтын икIи «Марксизмэмрэ лъэпкъ Iуэхумрэ» лэжьыгъэр итхыу къытрыригъэдзэн и мураду. КъехъулIащ, лэжьыгъэм пщIэ къыхуащIащ, абы иужькIэ а Iуэхум кууэ хэзыщIыкI IэщIагъэлIуи къалъытащ.

Австрием и щыхьэрым Сталиныр зыгъэкIуар Ленин Владимирт. Абы здэщыIэни къыхуигъуэтат: езым куэд щIауэ ныбжьэгъугъэ зыхуиIэ политэмигрант Трояновский зэщхьэгъусэхэм я деж. Александррэ Еленэрэ лIакъуэлIэшхэм къахэкIами, революцэ гупсысэхэм зыIэпашат.

Бысымхэм гуапэу ирагъэблэгъащ хьэщIэр, зыщIэсыну икIи щыжеину пэш кърататщ. Пэжу, къахуэкIуар абыхэм къащыхъуащ нэщхъыцэу икIи псэлъэгъуейуэ. Ауэ ар япэщIыкIэт. Зэман дэкIри, хьэщIэр езыгъэблэгъахэм яхэсыхьащ, гушыIэн зи мыжагъуэ цIыхуу къыщIэкIащ. ЗэлIзэфызыр хуэщIауэ псэурт, арщхьэкIэ куэдрэ лэжьэн хуей хъурт. Абы къыхэкIыу япхъу цIыкIу Галинэ хьэщIэм къыхуагъанэрт. ГъэщIэгъуэнщ, ауэ пащIэ зытет сабий гъэудэIум и къалэнхэр дэгъуэу игъэзащIэрт. Абы ар паркым ишэрт щигъэджэгуну, IэфIыкIэхэр къыхуищэхурт. Сталиным и гулъытэр лъысырт Галинэ и дэлъху нэхъыщIэ Олеги. ИужькIэ вождь хъуам зэи щыгъупщакъым. Трояновскэхэ щигъэкIуа махуэхэр, абы зэи апхуэдэу гукъинэжу илъэсыщIэр игъэлъэпIэжакъым.

Москва 1917 гъэм къэзыгъэзэжа Александр меньшевикхэм я партым и цIэкIэ Учредительнэ зэхуэсым хахауэ щытащ. Язынықъуэхэм я деж большевикхэм я Iуэху еплъыкIэхэм япэжыжьэт. Нэмыцэхэм Брест и деж мамырыгъэ щращIылIа иужь абы РСДРП-р хьэм иригъэхьырт, Урысейр ящауэ жиIэу. Пэжщ, тIэунейрэ ягъэтIысащ, ауэ тIэуми Сталиным кърригъэлащ, Трояновскэм насыпыфIэу гъащIэшхуэ къигъэщIащ. Ар СССР-м и япэ посолу США-м щыIащ. Щыхуей дыдэм и деж пэрыуэншэу Сталиным и деж щIыхьэфырт.

Вождым Венэ апхуэдизкIэ гуапэу игу къинэжати, Сталиным абы щицIыхуа псоми зэи нэмыплъ яритакъым. ЖыIэн хуейщ абы итха «Марксизмэмрэ лъэпкъ Iуэхумрэ» лэжьыгъэр зыхуэгъэза КарлитIым - Каутскэмрэ Реннерэ, а зэманым «австромарксист»» жыхуаIэхэм я унафэщIхэм, я Iуэху еплъыкIэхэр хьэм иригъэхьу зэрыщытар. Япэ дунейпсо зауэм иужькIэ Реннер Карл политик цIэрыIуэ къыхэкIащ, канцлер, Къэрал советым, парламентым я Iэтащхьэ къулыкъухэр иIыгъащ. 1938 гъэм Совет властым и бий еруузэ къыщIидзат Австриер фашист Германием гухьэным и телъхьэу референдумым къызэрыщыувам къыхэкIыу.

ИтIани, 1945 гъэм и гъатхэм илъэс 75-рэ зи ныбжь Реннер советыдзэхэм я штабым къекIуэлIэн икIи Сталиным зэрызыхуигъазэ тхыгъэ къаритын шынакъым. Москва псынщIэу къикIащ жэуап кIэщI: «Реннер Карл дзыхь хуэфщI!». Сталиным и дауэгъуу щытар мыгувэу Австрием и канцлер, иужькIэ и япэ президент хъуащ. Венэ къыщицIыхуахэр хьэрэм пщIы мыхъуну къилъытагъэнт Сталиным...

Ауэ ар а къалэ телъыджэм щыдэса зэман дыдэм (1913 гъэм и щIышылэм) абы щыIат зи дуней тетыкIэми, зи Iуэху еплъыкIэхэмкIи, зыхущIэкъухэмкIи зыкIи зэмыкIуалIэ цIыху гуп: сурэтыщI хъуну зи мурада Гитлер Адольф, психоаналитик Фрейд Зигмунд, журналист Муссолини Бенито, хьэлъэзехьэ Титэ Броз, апхуэдэу Сталиным дэлэжьахэу икIи IэщIэкIуэдахэу Троцкий Леврэ Бухарин Николайрэ. Пэжу, иужьреитIым фIэкIа ар япэ итахэм зэи яхуэзакъым.

Мис апхуэдэу Сталиным илъэсыщIэр къыщригъэхьауэ щытащ къафэхэм я щыхьэрым. Иджы ар абы щыгъуэм зыщIэса унэм езым и фэеплъ пхъэбгъу фIэлъщ...

Хэхъуэхэмрэ хэщIхэмрэ

● Мылъку

Иужь илъэсхэм дэ сыт щыгъуи дыхуагъэхьэзыр дызыхыхьэ гъэр зэрыгугъунум. Уеблэмэ, десэжащи, апхуэдэу щытын хуейуэ къытщохъу. АрщхьэкIэ, гъэщIэгъуэныращи, дыносри, дыщIэгузэвэнышхуэ щымыIауэ къыщIедзыж. Ауэ къытпэплъэ илъэсищым Урысейм и тхыдэщIэм увыпIэ хэха щаубыдыну къыщIэкIынущ а зэманым зэфIагъэкIыну я пщэ далъхьэжа къалэнхэм я инагъымрэ ахэр зыхуэдэхэмкIэ. Абы белджылыуэ щыхьэт тохъуэ федеральнэ бюджетыщIэм къыщыхьа бжыгъэхэр.

НЭХЪЫЩХЬЭРАЩИ, псоми ялъагъу Урысейм лъэ быдэкIэ зэрызиужьыр. «Мащэ къэзытIыр мащэ йохуэж» псалъэжьыр ауэ сытми къежьакъым: Украинэм и неонацист хабзэр IэщэкIэ зэщIэзыузэда, ахъшэкIэ зыкуда КъухьэпIэр хущIэкъуащ абы и къарукIэ икIи санкцэ ткIийхэмкIэ ди къэралыр лъэгъуажьэмыщхьэу игъэувыну, арщхьэкIэ УФ-м и Президент Путин Владимир шэрыуэу зэрыжиIащи, «езым и лъакъуэм еуэжащ». Абыхэм я зэранкIэ Европэм и экономикэр зэIыхьащ, дэ ипэкIэ дыкIуэ зэпытщ. Мис щапхъэхэр.

2024 гъэм федеральнэ бюджетым и хэхъуэхэр сом триллион 35,6-рэ хъунущ (ВВП-м и процент 22,4-рэ). Адрей илъэситIым ахэр зымащIэкIэ нэхъ цIыкIунущ, ауэ абы къигъэпкIышхуэ щыIэнукъым.

Зэрыщыту къапщтэмэ, хэхъуэхэм нэхърэ хэщIхэр нэхъ инынущ, ауэ ари куэдкIэ зэщхьэщыкIынукъыми къэралым щIыхуэ къимыщтэу бюджетым щымыщу къаIэрыхьэ, мылъкумкIэ ирагъэкъужынущ зыхущыщIэхэр. - Зэвгъэпщэн папщIэ: нэдгъэс 2023 гъэм и бюджетыр зэхалъхьат хэхъуэхэр сом триллион 26,13-рэ, хэщIхэр сом триллион 29,56-рэ хъууэ.

Ахъшэхэр IэнатIэхэм щытрагуашэм дызэрыт щытыкIэр къалъытэри, псом япэ ирагъэщащ зыхъумэжыныгъэмрэ шынагъуэншагъэмрэ, цIыхухэм я псэукIэр къэIэтыныр, экономикэщIэ зэтеухуэныр, щIэуэ къыхыхьахэри яхэту, щIыналъэхэм мылъкукIэ зыщIагъэкъуэныр.

Дауи, къагъэлъэхъшакъым дэ псоми къытлъэIэс лъэпкъ проектхэм хуащI гулъытэр. Ахэр гъэзэщIэным трагъэкIуадэр зы сомкIи ягъэмэщIэнукъым. Нэхъ мыхьэнэшхуэ зиIэхэм, псалъэм и хьэтыркIэ, гъуэгухэр ухуэным, хухаххэм хагъэхъуэнущ.

Ди дежкIэ псом хуэмыдэу гуапэщ цIыхухэм я псэукIэр егъэфIэкIуэным зэпымыууэ я нэIэ зэрытрагъэтыр. Мыбдеж мылъку къыщыдагъахуэркъым. Къапщтэмэ, илъэсищым тещIыхьа бюджетищым ящыщ зым хуэдизыр мы IэнатIэм трагъэкIуэдэнущ. Псом хуэмыдэу зэгугъунур сабийхэмрэ зи ныбжь хэкIуэтахэмрэщ. КIыхьлIыхь ящIынукъым: 2024 гъэм щIышылэм и 1-м мылажьэ пенсионерхэм я страховой пенсэхэм проценти 7,5-кIэ хагъэхъуэнущ. Апхуэдэу цIыху мелуани 10-м хуэдизым ялъэIэсынущ сабийхэр щапI унагъуэхэм ахъшэкIэ ират дэIэпыкъуныгъэр. Мыбы хыхьэркъым «анэ мылъку» жыхуаIэр тыным 2024 - 2026 гъэхэм трагъэкIуэдэну сом триллион 1,6-р. Ар яIэрыхьэнущ унагъуэ мелуани 4-м. Абыхэм къадэкIуэу сом триллион хуаутIыпщынущ цIыхухэр, абыхэм гу-лъынтхуэ уз зиIэхэри, сабий сымаджэхэри яхэту, хущхъуэхэмкIэ къызэгъэпэщыным.

2024 гъэм ди къэралым щаухуэнущ школ 1300-рэ хуэдиз. Ахэр сыт и лъэныкъуэкIи хуэщIауэ щытынущ сабийхэр егъэджэным. Абы къыдэкIуэу школакIуэ мелуани 7-м ерыскъы пщтыркIэ шэджэгъуашхэ ирагъэщIынущ. Мы Iуэхум зы илъэсым трагъэкIуэдэнущ псори зэхэту сом мелард 72-рэ.

Мыхьэнэ ин зиIэ бжыгъэхэр апхуэдизу куэд мэхъури, уеблэмэ, уи нэхэр пфIызэблож, къахэпхынур умыщIэу. Зы IэнатIи яIэщIэхуакъым, гулъытэншэу къагъэнакъым. Ауэ узыфIэкI мыхъуну дэ дэгъэщIылIахэри щыIэщ. Илъэс дызыхуэкIуэм мэкъумэш хозяйствэм зегъэужьыным сом триллион 1,5-рэ хухахынущ. А пIалъэм кърриубыдэу щIыналъэхэм бюджет зэхуаку трансферту сом триллиони 9 яIэрыхьэнущ. МылъкукIэ къызэрызэгъэпэщар зэхуэгъэдэным тещIыхьа дотацэхэр Iыхьэ плIанэкIэ нэхъыбэ ящIащ, илъэс къэс а Iуэхум сом зы триллион хухахынущ.

ЯпэщIыкIэ инфляцэр зыхуэдизым тещIыхьауэ хагъэхъуэнущ улахуэхэм, нэхъ мащIэ дыдэу ят лэжьапщIэм, лэжьапIэншэхэм ират ахъшэм.

ИкIэм-икIэжым илъэсищым тещIыхьа бюджетым къыщыгъэлъэгъуащ УФ-м и Президентым Федеральнэ Зэхуэсым Зэрызыхуигъэзам щыубзыхуа лэжьыпхъэ псори зэфIэгъэкIыным трагъэкIуэдэнухэр. ЩIэныгъэм, узыншагъэр хъумэным, егъэджэныгъэм, щэнхабзэм, спортым, нэгъуэщI IэнатIэхэми бюджетым щыщу яхуэфэщэн Iыхьэ ялъос.

ЛIыгъэ щIапIэ ихуат

● Япэ итахэр

Зэрыгъуэлъыжрэ фIыуэ щIами, я жеин къакIуэртэкъым Совет Союзым и ищхъэрэ щIыналъэм къулыкъу щызыщIэ сэлэтхэм. И пIалъэр къэсати, мыгувэу абыхэм ягъэзэжын хуейт къыздикIа щIыпIэхэм. ЩIалэхэр егупсысырт къапэщылъ гъуэгуанэм - куэд мыщIэу я адэ-анэхэм, я гъунэгъухэм, я ныбжьэгъухэм, я Iыхьлы-Iэулэдхэм зэраIущIэжынум.

СЭЛЭТХЭМ армэ нэужьым зэхуэтхэну, зэрымыгъэгъуэщэну псалъэ быди зратат. Абыхэм яхэтт зы адыгэ щIали - ар Псыгуэнсу къуажэм щыщ Мыз ТIутIэт. Адрейхэми ещхьу, абы и нэгум къыщIыхьэр и адэ-анэрт, и къуэшхэрт, зыдэкIа хьэблэжьырт. АрщхьэкIэ сэлэт ныбжьыщIэхэм къапэплъэр нэгъуэщIт. Абыхэм дэнэ щащIэнт хьэщхьэрыIуэм ещхьу бий бзаджэр нэхущым къазэрытеуэнур. Зыми ищIэртэкъым махуэ бжыгъэ нэхъ дэмыкIыу зауаем зэрыIухьэнур, езыхэм ящыщ куэди а мафIаем зэрихьынур ...

Фашистхэр ди хэкум къыщытеуэм, ТIутIэ зыхэт гупыр ягъэIэпхъуэ Мурманск. Абы зыкъомрэ щыIауэ, сэлэтхэр яшэ зауэр къыздэса Карелием. Абы щыгъуэт япэу ТIутIэ бийм пэщIэувэн хуей щыхъуари, шынэ, къикIуэт зымыщIэ, таучэл зыхэлъ зауэлIу зыкъыщигъэлъэгъуари.

Адыгэ щIалэр зыхэт взводыр фашистхэм езауэрт абыхэм яIэщIыхьа лъэгапIэр зыIэрагъэхьэжын я мураду. Япэ мазэхэм ди хэкум тыншу къыкIуэцIрыкIа нэмыцэхэм я гугъэт къизыгъэкIуэтын къару щымыIэу. Ди сэлэтхэр езыхэм нэхъ мащIэу гу къыщылъатэм, бийр нэхъ ерыщу къебгъэрыкIуэу хуежьащ. Абдеж къыхагъэщIащ ди взводым и командирыр. Ар щилъагъум, ТIутIэ адэкIэ хуэхьыжакъым - къыщылъэтри «фебгъэрыкIуэ, ныбжьэгъухэ» жери зричащ. Абы иужь иту щIэпхъуащ ди сэлэтхэри. ИкIи бийм къыIэщIахыжащ лъагапIэр. АрщхьэкIэ а зэхэуэм къыщытехуа шэ къутахуэм ТIутIэ адэкIэ игъэкIуакъым - фэбжьышхуэ къытехуэри уIэгъэщым яшащ. ИкIи абы щIэлъын хуей хъуащ пIалъэ кIыхькIэ.

Зэман дэкIри тIэкIу нэхъыфI къэхъужауэ, Мызыр зыщIэлъ пэшым къыщIохьэ зы медсестра хъыджэбз: абы и нитIыр къигуфIыкIырт, и Iэхэр и щIыбагъымкIэ ехьэкIауэ зыгуэри IэщIэлът. «Сэ сIыгъыр пщIэрэ?» - зыкъыхуегъазэ абы сэлэтым. «Дэнэ щысщIэн» жыхуиIэу, зауэлIым и щхьэр игъэсысащ. ИтIанэ хъыджэбзым иIыгъ газетыр зэкIуэцIихри, пэшым щIэлъ уIэгъэхэм зэхахыу къеджащ зэрихьа лIыгъэм папщIэ Мыз ТIутIэ «За отвагу» медалыр къызэрыратымкIэ указым.

Мазэ зыбжанэ дэкIри нэхъ зэтес хъужащ ТIутIэ и уIэгъэхэр. Ауэ ар зэуапIэ IэнатIэ Iухьэн хуэдэу иджыри ипIэ иувэжатэкъым. Апхуэдэу щыхъум, адыгэ щIалэр ягъакIуэ офицерхэр пIалъэ кIэщIкIэ щагъэхьэзыр еджапIэм. Лейтенант хъуауэ ар къеухри, хагъэхьэ 10-нэ гвардие дивизэ цIэрыIуэм щыщ 28-нэ полкым. Абы адыгэ щIалэм и пщэ къыщралъхьэ жэуаплыныгъэшхуэ зыпылъ IэнатIэ - ар ягъэув тIасхъэщIэх взводым и командиру. Абы щыгъуэщ ТIутIэ зэфIэкIышхуэ зэриIэр, сыт хуэдэ къалэн гугъури къэмыланджэжу зэфIэзыгъэкIыф зауэлI нэсу зэрыщытыр нэхъри IупщI щыхъуар. Зэкъым, тIэукъым ар зи унафэщI взводыр нэмыцэхэм я хэщIапIэм зэрыкIуар икIи ди дзэхэм дежкIэ мыхьэнэшхуэ зиIэ бийм и тIасхъэ къахьу къызэрагъэзэжар. ТIутIэ куэдрэ ихуащ псэзэпылъхьэпIэ, зыбжанэри уIэгъэ хъуащ, ауэ зэман дэкIырти, фэбжь гуэри иIауэ умыщIэжыну, щIэрыщIэу пэрыувэжырт и зауэ IэнатIэ гугъум.

... Мыр къыщыхъуар Польшэрщ. Ди дзэхэр пIалъэкIэ къызэтеувыIауэ загъэпсэхурт. Сэлэтхэм зыхуагъэхьэзырт бийм зэребгъэрыкIуэнум, ауэ модрейхэм я къарур зыхуэдизыр ящIэртэкъым. Абдежым ТIутIэ ираджэри унафэ къыхуащIащ тIасхъэщIэх кIуэуэ фашистхэм ящыщ гъэр къащIу къагъэзэжыну. Арати, адыгэ офицер щIалэм и взводым щыщ щIалэ зыбжанэ зыщIигъури ежьащ жэщу. Бийм зыщигъэбыда щIыпIэм пэмыжыжьэу къыщыувыIэри, и зауэлIхэр игуэшащ гупищу. Куэдрэ а щIыпIэм деж щысащ я Iуэху къимыкIыу. Сытми, ныбжь гуэрхэр къалъагъу япэмыжыжьащэу. КъызэрыщIэкIамкIэ, нэмыцитI псыхьэ къакIуэрт. Гъунэгъу къазэрыхуэхъуу ятеуэри, зыр кIийгуоууэ щыхуежьэм хагъэщIащ, адрейр къэпышхуэм кърракуэри къагъэкIэрэхъуэжащ. Гъэр къащIар унтер-офицерт. Абы щэху куэд къыпкърахащ ди дзэм къапэщIэт фашистхэм я быдапIэм, Iэщэ-фащэкIэ зэрыхуэщIам теухуауэ.

... КIуэ пэтми ди армэр нэхъ гъунэгъу хуэхъурт фашист Германием. Зыр зым кIэлъыкIуэу дыдейхэм хуит къащIыжырт бийм иубыда къалэхэр, къуажэхэр, щIыналъэхэр. КIуэтэху къыхэхъуэрт ТIутIэ и взводым и пщэ къыдэхуэ къалэнхэми. Ахэр куэдрэ щахуэзэ къэхъурт езыхэм нэхърэ фIыуэ нэхъыбэ бий сэлэтхэм. Ауэ зэи къагъэззэжыртэкъым я къалэныр ямыгъэзащIэу.

Берлин нэсыным километр 200 фIэкI имыIэжу аргуэру уIэгъэ хъури ТIутIэ абдеж щиухащ и зауэ гъуэгуанэр. Сымаджэщым къыщIатхыкIыжа иужь абы къегъэзэж щалъхуа щIыпIэм. ЯпэщIыкIэ ар лэжьащ комсомолым и Аруан райкомым и секретару, итIанэ партым и райкомым и отделым и унафэщIу. ИужькIэ хах Псыгуэнсу дэт колхозым и парт организацэм и секретару. Ар илъэс зыбжанэкIэ зэрихьэуэ, ягъэув къуажэ Советым и тхьэмадэу.

Сыт хуэдэ IэнатIэ Iутами, ТIутIэ гурэ псэкIэ хуэлэжьащ и жылэжьым, и лъэпкъым, и хэкум. Ар щIэх-щIэхыурэ яIуущIэрт школакIуэхэм, къытщIэхъуэ щIэблэм. Абыхэм яхуиIуэтэжырт зауэ зэманым ди сэлэтхэм лIыгъэу зэрахьар, ди хэкур бий бзаджэм къыIэщIэзыхыжахэм яхуэфащэу дунейм тетын зэрыхуеймкIэ чэнджэщ яритырт.

ЗэуапIэм щызэрихьа лIыхъужьыгъэм къыпэкIуэу, Псыгуэнсу щыщ офицерым къыхуагъэфэщащ Хэку зауэшхуэм и орден етIуанэ нагъыщэ зиIэу тIу, иужькIэ а орден дыдэм и япэ нагъыщэр, медаль зыбжанэ. Пенсэ кIуэуэ тIысыжа нэужьи, ар жыджэру хэтащ къуажэм щекIуэкI Iуэхугъуэхэм - зауэм щыIахэм я Советым и тхьэмадэу щытащ.

Зыдэс хьэблэми жылэми пщIэшхуэ щиIэу, цIыхум чэнджэщэгъу, дэIэпыкъуэгъу яхуэхъуу дунейм тетащ Мыз ТIутIэ. ТIасхъэщIэх взводым и командиру щыта офицер хахуэм зэуапIэ губгъуэм щызэрихьа лIыгъэр гулъытэншэу къагъэнакъым - абы и цIэр фIащыжащ езыр щыпсэуа уэрамым.

ПсэухукIэ ТIутIэ тепсэлъыхьыжакъым 1942 гъэм илъэс нықъуэкIэ снайперу зэрыщытам. Иужь илъэсхэм архивхэм къыщагъуэтыжа тхылъымпIэхэм къызэрыхэщымкIэ, абы хигъэщIащ фашист 30-м щIигъу.

... 2001 гъэм дунейм ехыжащ зауэлI хахуэу щыта Мыз ТIутIэ. Ар нобэми ящыгъупщакъым хьэблэми къуажэми икIи щхьэусыгъуэ гуэркIэ жылэм гуп щызэхыхьамэ, IэфIу ягу къагъэкIыж хабзэщ.

ЩIэблэ хъарзынэ, щIэблэ узыншэ къызэринэкIащ а лIым. И щхьэгъусэ Женэрэ абырэ зэдапIащ быних - къуиплIрэ пхъуитIрэ: Хьэсэнбий, Хьэзрит, Хьэжмурат, Хьэжысмел, Ленэ, Лидэ сымэ. Хьэсэнбийрэ Лидэрэ и гъуэ нэмысу дунейм ехыжащ. ТIутIэ и къуэхэмрэ ипхъу нэхъыжьымрэ къытепщIыкIыжахэр - я цIыкIуи я ини - 50-м щIегъу. Ахэр, шэч хэмылъу, ирогушхуэ хэкур зыIэщIэзылъхьэну хэта фашистыдзэм лIы хуэдэлIу пэщIэта, цIыху хуэдэ цIыхуу зи гъащIэр къезыхьэкIа апхуэдэ адэ, адэшхуэ, нэхъыжьыфI зэраIам.

ШАФИЙ Аслъэн.

Лъэсырызек Iуэр блэгъэкI

Къэбэрдей-Балъкъэрым щыпсэухэмрэ зыплъыхьакIуэ къихьэхэмрэ зыкъом щIащ гу зэрылъатэрэ жылагъуэ мыхьэнэ зиIэ жэрдэмхэр ядиIыгъыу телечэщанэр щхъуэкIэплъыкIэу къызэрызэщIэблэм. КъБР-м и Къэралыгъуэр илъэси 100 щрикъум ирихьэлIэу зэрагъэпэщыжа телечэщанэ цIэрыIуэр цIыхубэмрэ къэрал къулыкъущIапIэхэмрэ гулъытэ хэха зратын хуей махуэшхуэхэм ирихьэлIэу къызэщIагъанэ.

АПХУЭДЭУ ар плъыфэ зэщIэжьыуэхэмкIэ къызэщIагъэблат Сабий мылъхуэсхэм я дунейпсо махуэм, Мэзыр хъумэным и махуэм, ЦIыхубэ зэкъуэтыныгъэм и махуэм. Мызыгъуэгуми ар зэщIэпщIыпщIэу къызэщIэнащ «ГущхьэIыгъ щэныфIэ. ХабзэщIэкъу гъуэгурыкIуэ» зыфIаща хэгъэгупсо жэрдэмым зыдищIу, абы мыхьэнэшхуэ зэриIэр къигъэлъагъуэу.

ЗэрытщIэщи, гъуэгухэм жылагъуэ-экономикэ мыхьэнэшхуэ яIэщ. ЩIыналъэхэмрэ жылэхэмрэ зэрызэпищIэм, цIыхухэмрэ IуэхущIапIэхэмрэ щIэхыу зэрызэлъигъэIэсым къыхэкIыу, гъуэгум щызэхэзекIуэм я бжыгъэм хохъуэ, уеблэмэ дяпэкIи нэхъыбэ хъуну фIэкIа, хэщI иIэнукъым. Апхуэдиз зэхэзекIуэм, жагъуэ зэрыхъунщи, цIыхухэм фIагъ куэд къызэрыхуихьым хуэдэу, и ягъэ къыщыхэкIи къохъу - машинэ зэжьэхэуэм цIыхухэр хокIуадэ, фэбжь къыхах. Мис а къэхъугъэ шынагъуэхэр гъэмэщIэным, гъуэгум тетхэм сакъыныгъэр ящыгъупщэ зэрымыхъуным теухуащ мы махуэ зытIущIым телечэщанэм къызэпхидз нур щхъуэкIэплъыкIэр.

Гъуэгум шынагъэ къыщымыгъэхъунымкIэ къэрал къулыкъущIапIэм илъэс къэс къыхалъхьэ жэрдэмыр даIыгъкIэрэ, дыгъэгъазэм и 25 - 27-хэм сыхьэт 17.00-м щегъэжьауэ 24.00-м нэсыху телечэщанэм нэхур къызэпхызыдз техникэр утIыпщауэ щытынущ. Телечэщанэм и лэжьыгъэм кIэлъыплъхэм зэрыжаIэмкIэ, нурым идзыну уджым пиксель мини 10340-рэ хъу уэздыгъэ цIыкIухэмрэ нурыдз уэздыгъэшхуэхэмрэ (прожекторхэмрэ) къатощ. Абы Iэмал къет нэхум зызыхъуэж плъыфэбэхэр джэгуурэ зэблигъэкIынымкIэ, и пIэм имыкI теплъэгъуэхэмрэ къэзыуфэрэзыхь сурэтхэмрэ зыр зым иужь иту уэгум къридзэнымкIэ. Уэздыгъэ цIыкIухэри уэздыгъэдзхэри дунейм и щытыкIэ зызыхъуэжхэм хуэщIащ, псыIагъым щыхъумащ, уэздыгъэ къаруушхуи имышхын хуэдэу гъэпсащ.

МахуэщI телечэщанэ джэгум къыхуеджэныгъэ зыхэлъ сатыр ежэкIхэри къытридзэнущ. Апхуэдэщ «Лъэсырызек Iуэр блэгъэкI», «ЗэпрыкIыпIэм лъэсырызекIуэр къытехьащ», «ЛъэсырызекIуэ, сакъ», «Къэбэрдей-Балъкъэрыр - гъуэгу фэбжьыншэу» жыIэгъуэхэр.

ШУРДЫМ Динэ.

Благъуэм и гъэм фымыбэлэрыгъ

● Махуэгъэпс

2024 гъэр Пхъэ Благъуэ Удзыфэм и илъэсщ. Тхьэгурымагъуэхэм зэрыжаIэмкIэ, апхуэдэфэ тету а псэущхьэр куэдрэ къакIуэркъым: илъэс 60-м къриубыдэу зэ закъуэщ, абы къыхэкIыу ди гъащIэм зэхъуэкIыныгъэхэр къыхелъхьэ. Ахэр фIыуи Iейуи къыщIэкIынкIэ хъунущ. Псори зэлъытар дэтхэнэми и бгъэдыхьэкIэрщ. Благъуэр хьэлэлщ, псоми яхуэпсэуну хуейщ, ауэ хьэрэмышхэм, пцIыупсхэм, щхьэхынэхэм ятеплъэ хъуркъым. СлIожь, дыбэлэрыгъынкъым.

АУЭ МЫДЭКIЭ къэдгъэззэжынщи, къэдгъэлъэгъуэнщ дызыхыхьа илъэсыр адрейхэм нэхърэ зэрынэхъ кIыхьыр: махуэ 366-рэ мэхъу. Аращи, зы махуэкIэ нэхъыбэрэ дылэжьэнущ.

Дызэресащи, щIышылэм дгъэхъэнышхуэ щыIэкъым: лэжьэгъуэу хэтыр махуэ 17 къудейщ, адрейхэм дыщысщ. Зэуэ жытIэнщи, дызыхыхьэ илъэсым нэхъ щIэкъуза дыдэу хэтыр мазитIщ - бадзэуэгъуэмрэ жэпуэгъуэмрэщ: дэтхэнэми лэжьэгъуэ махуэ 23-рэ къегъэпкI. ЖытIэнщи, а мазэхэм зызыгъэпсэхухэм ахъшэ нэхъыбэ яIэрохьэ (и щхьэусыгъуэм ди газетым дыщытепсэлъыхьауэ щытащи, къытедгъэззэжынкъым). ЩIышылэм Урысейм зэуэ щагъэлъапIэ гуфIэгъуитI - ИлъэсыщIэмрэ Хъуромэмрэ (щIышылэм и 7), ауэ ахэр арыншами мылэжьэгъуэ махуэхэу зэрыщытым къыхэкIыу, тIури ягъэIэпхъуащ накъыгъэм и 10-мрэ дыгъэгъазэм и 31-мрэ. Урысейхэм мы гъэм дыгъэгъазэм и 30-м зыгъэпсэхугъуэ махуэхэм щIадзэнурэ, щаухынур етIанэгъэ щIышылэм и 8-рщ.

ДызыхуэкIуэ илъэсым Хэкум и хъумакIуэм и махуэ мазаем и 23-мрэ ЦIыхубзхэм я дунейпсо махуэ гъатхэпэм и 8-мрэ мэремым хуозэ. Аращи, махуищкIэ дыщысынущ.

Зыкъом щIауэ зоныкъуэкъу илъэсыщIэ зыгъэпсэхугъуэ махуэхэр накъыгъэм и пэщIэдзэм къэхьыным теухуауэ... ЗэкIэ зэрытегъэкIуакъым, ауэ IыхьитI иращIыкIащ. Мэлыжьыхьым и кIэм цIыхухэр зэкIэлъыкIуэу махуи 6-кIэ лэжьэнурэ, абы и 28-м къыщыщIэдзауэ накъыгъэм и 2 пщIондэ - махуи 4-кIэ - щысынущ, итIанэ аргуэру накъыгъэм и 9 - 12-хэм загъэпсэхунущ.

Мэкъуауэгъуэм и 12-р Урысейм и махуэщ. Ар мы гъэм зытехуэ бэрэжьейр гуфIэгъуэщи, лэжьэгъуэ махуэкъым.

ЩэкIуэгъуэм и 4-р - ЦIыхубэ зэкъуэтыныгъэм и махуэр - блыщхьэм тохуэ. Урысейхэр щысу а махуэр ягъэлъэпIэнущ - арщхьэкIэ щэкIуэгъуэм и 2 щэбэтым лэжьэн хуей хъунущ, мэлыжьыхьым и 30-м зэрыщысар япшыныжу.

Дэ иджыри къэс зи гугъу тщIар къэрал псом зэхуэдэу ягъэлъапIэ гуфIэгъуэхэрщ. Ауэ щхьэж зыщыпсэу щIыпIэм елъытауэ абыхэм яIэнущ щымылэжьэну нэгъуэщI махуэхэри - щIыналъэхэм я Iэтащхьэхэр хуитщ езыхэм къезэгъыу къызэралъытэм тещIыхьауэ абыхэм ятеухуа унафэхэр къащтэну. Псалъэм и хьэтыркIэ, ди республикэм зыкъом щIауэ Гъатхэпэм и 28-р Балъкъэрхэм я къэщIэрэщIэжыныгъэм и махуэу щагъэлъапIэ. ЦIыхухэр щысщ накъыгъэм и 21-ми - ар Адыгэхэм я щыгъуэ махуэщ. Ауэ ар нэщхъеягъуэм ехьэлIамэ. Адыгэхэм я махуэр щытщ егъэлеяуэ гукъыдэж къыдэзыт, лъэпкъыр зэкъуэзыгъэувэ, дызэрызыгъэцIыхуж гуфIэгъуэу. Ар зыхуэзэр фокIадэм и 20-рщ.

Диныр къыгуэхыпIэ имыIэу ди гъащIэм щыщ Iыхьэ хъуащ. Адрей псоми къахэщхьэхукI гуфIэгъуитI яIэщ муслъымэнхэм - НэщIикIыж, Къурмэн хьид махуэшхуэхэр. Абыхэм я япэ махуэхэм ди цIыхухэр щысщ. Ауэ мыбы зы хэлъщ: щагъэлъапIэ махуэхэр илъэс къэс зэрызэтемыхуэм къыхэкIыу, абыхэм егъэщIылIа унафэ щхьэхуэхэр КъБР-м и Iэтащхьэм къыдигъэкIын хуей мэхъу.

Апхуэдэущ дызытеувэ 2024 гъэр зэретхьэкIынур. ЖызыIэн щыIэщ: «Ущысри, гуфIэгъуэхэм уахэтри хъарзынэщ, уи лъэр жан къэзыщIын уиIэмэ». Захуэхэщ: дэрэжэгъуэм и къыхэкIыпIэ нэхъыщхьэр лэжьапщIэхэрщ, нэхъ тэмэму жыпIэмэ, ахэр зыхуэдизырщ.

Къэхъуну псор зыщIэр ди Тхьэшхуэрщ, ауэ шэч зыхэмылъыжрати, 2024 гъэм щIышылэм и 1-м къыщыщIэдзауэ бюджетым ирипсэу урысейхэм я нэхъыбэм я улахуэхэм проценти 9,8-кIэ заIэтынущ. Iыхьэншэ ящIынукъым нэгъуэщI IэнатIэхэм пэрытхэри. Аращ къэкIуэну илъэсым и шыфэлIыфэхэу щытынур.

«Махуэкум» и къыдэкIыгъуэр зыгъэхьэзырар **ШАЛ Мухьэмэдщ.**

● Фэеплъ пшыхь

Бзэ къулейрэ щIэщыгъуэкIэ гъэнщIа

ЩоджэнцIыкIу Алий и цIэр зезыхьэ Къэбэрдей къэрал драмэ театрым дыгъэгъазэм и 25-м ягу къыщагъэкIыжащ усакIуэ, тхакIуэ цIэрыIуэ, КъБР-м щэнхабзэмкIэ щIыхь зиIэ и лэжьакIуэ, Винницкэ областым щыIэ литературэ саугъэтхэм я лауреат, СССР-м и ТхакIуэхэми Журналистхэми я союзхэм хэта Гъубжокъуэ Лиуан. Пшыхьыр къызэрагъэпэщащ усакIуэр къызэралъхурэ илъэс 85-рэ зэрырикъум и щIыхькIэ.

ЛЪЭПКЪ къэрал библиотекэм и лэжьакIуэхэм театрым и пэщIэдзэ пэшым щагъэува дапхъэм тельт абы и IэдакъэщIэкI «Насыпыгъуэ», «Жэщ гупсысэхэр», «ДыгъапIэ», «Зэманым и джэрпэджэж», «Къэрабэ» тхылъхэр, усакIуэм и гуащIэм теухуауэ ятха тхыгъэхэр, и унагъуэрэ Iыхьлыхэмрэ, и ныбжьэгъухэмрэ лэжьэгъухэмрэ я гъусэу зытригъэхауэ щыта сурэтхэмрэ.

КъБР-м щэнхабзэмкIэ и министр Къумахуэ Мухьэдин пшыхьыр иригъэжьащ Гъубжокъуэ Лиуан и усэм щыщ псалъэхэмкIэ икIи зэхыхьэм къриххьэлIахэм ягу къигъэкIыжащ усакIуэм и гъащIэмрэ и гуащIэмрэ. Ар лъэпкъым ехъуэхъуащ апхуэдэ цIыху, тхакIуэ, усакIуэ щымыщIэну.

Гъубжокъуэ Лиуан Мухьэмэд и къуэр 1937 гъэм Советскэ (иджы Шэрэдж) щIыналъэм хыхьэ Жэмтхьэлэ къуажэм къыщалъхуащ. 1954 гъэм къуажэ курыт еджапIэр къиуха нэужь, КъБКъУ-м и тхыдэ-филологие факультетым и адыгэ къудамэм щIэтIысхьащ. 1973 гъэм СССР-м и ТхакIуэхэм я союзым деж щыIэ Литературэ курс нэхъыщхьэхэр къиухащ.

Гъубжокъуэр IэнатIэ зэмылIэужьыгъуэхэм пэрытащ. Ар лэжьащ типографием и корректору, Мэлбахъуэ Тимборэ и цIэр зезыхьэ Лъэпкъ къэрал библиотекэм и методисту, художественнэ литературэр цIыхубэм яхыхьэнымкIэ бюором и унафэщIу, «Iуащхьэмахуэ» журналым критикэмрэ драматургиемкIэ и къудамэм и редактору. Зи лэжьыгъэм хуэпэж икIи хуэIэижь Гъубжокъуэр сыт хуэдэ IэнатIэ пэрытами хущIэкъуащ и къалэныр хэлъхьэлу икIи дагъуэншэу зэригъэзэщIэным. Абы хэлъхьэныгъэфI хуищIащ адыгэ литературэм. Гъубжокъуэ Лиуан и усэхэм ящыщ куэд триухуащ сабийхэм игъэгуфIэным икIи игъэгушхуэным. Ахэр школхэм еджапIэ нэхъыщхьэхэми щаджэ.

Хьэл-щэн дахэ зыхэлъ цIыху Iэдэбу, псэ къабзэу, щапхъэу дунейм тета усакIуэм и Iэужь дахэхэр лъэпкъ щэнхабзэм къыхэнащ. Абы и тхыгъэхэм езыр къыхоуэ псэ зыIут псори цIыху гу пцIанэу, фэрыщIагъэ зыхэмылъу. «Шэрэдж толъкъунхэр» зыфIища и япэ усэ тхылъыр 1961 гъэм дунейм къытехьащ. И IэдакъэщIэкIхэм ящыщу Хэкум, анэм, лъагъуныгъэм, лъэпкъ хабзэм, щIыуэпсым и къулеигъэм триухуа и тхыгъэхэм гупсысэ куу ящIэлъщ, и усэхэмрэ уэрэдхэмрэ гупсэхугъуэ, гуапагъэ, хуабагъэ къапкърокI. И лэжьыгъэфIхэмрэ и дуней тетыкIэ дахэмрэ къалъытэри, абы тIэунейрэ къыхуагъэфэщащ «За освоение целинных и залежных земель» медалыр, ВЛКСМ-м и ЦК-м и щIыхь тхылъыр.

Лиуан и усэхэмрэ уэрэдхэмрэ къудам фIыуэ ялъагъуащ. Бзэ къулейкIэ, щIэщIыгъуэкIэ гъэнщIа и IэдакъэщIэкIхэм щызэхэухуэнащ хэку лъагъуныгъэри, лъэпкъым къыдекIуэкI хабзэри тхыдэри. УсакIуэм и псалъэхэр зэщIэлъ уэрэдхэр нобэ гуфIэгъуэ зэхыхьэ щIагъуэ къэмынэу щызэхыбох. И IэдакъэщIэкIа «Удз дахэхэми яIэщ цIэ зырыз», «Щхьэгъусэ» (макъамэхэр Гъубжокъуэ Ритэ ейщ), «Жэмтхьэлэ», «Iуащхьэмахуэ», «Псынэм и лъагъуныгъэ», «Псынэ», «Уи цIэр Маринэ, хьэмэ Мадинэ», «Бланэ щалъху мэкIуэж», «Лъагъуныгъэр къандесджэгукъым» уэрэд цIэрыIуэхэр пшыхьым щыжаIащ Бэрэгъун Заур, ЦокIыл Азэмэт, Гуазэ Тимур, Урыс Светланэ, Бэчхэ Азэматрэ Ренатрэ, Насып Астемыр, нэгъуэщIхэми. Зэхыхьэр ягъэбжьыфIащ «Кабардинка» къэрал академическэ къэфакIуэ ансамблым и артистхэм.

Апхуэдэу Гъубжокъуэм и усэхэм гъэхуауэ къеджащ ЩоджэнцIыкIу Алий и цIэр зезыхьэ Къэбэрдей къэрал драмэ театрым и артистхэу Хьэщхъуэжь Ислъам, Тхьэщыгъуэй Жаннэ, Хьэмырзэ Ахьмэд, КъБР-м щIыхь зиIэ и артист Жулабов ТIэхьир, Дзасэжь Данэ, нэгъуэщIхэри.

Куэд къимыгъэщIами, лъэпкъ литературэм хэлъхьэныгъэфIхэр хуищIащ Гъубжокъуэм. Ар ящыщщ блэкIа лIэщIыгъуэм и 50 гъэхэм зи макъэ нэхъ лъэщу къэIуа усакIуэхэм.

1988 гъэм фокIадэм и 3-м Лиуан дунейм ехыжащ, и ныбжьыр илъэс 50-м щхьэдэха къудейуэ. Абы лъэпкъым щIиныфI къыхуигъэнащ, и усэхэр щIэблэм зэIэпахыу, ди литературэм и зыужьыныгъэм щIыхь Iыхьэ хьуащ. Ахэр ди Iэпэгъуу адыгэр дыхьэгъуэгурыIыхуэ езы тхакIуэми и псэр тщIыгъунущ.

Гъубжокъуэ Лиуан и къуэ Алим фIыщIэ яхуищIащ пшыхьыр къызэзыгъэпэщахэм, абы зыкърэзыгъэхьэлIахэмрэ къыщыпсэлъахэмрэ, дунейм зэрехьэрэ илъэс 30-м щIыгъуа и адэр цIыхубэм зэращIымыгъупщэр, и щIэнхэр зэрагъэлъапIэр гуапэ зэрыщыхъур. Пшыхьыр зэхуащIыжащ Гъубжокъуэ Лиуан къеджэу магнитофоным трагъэтхауэ щыта и усэмкIэ.

ТЕКIУЖЬ Заретэ.

Сурэтхэр **Къарей Элинэ** *трихащ.*

● БэнэкIэ хуит

МурадыфIхэр зи гуращэ

Къэрэшей-Шэрджэсым и Карачаевск къалэм иджыблагъэ щекIуэкIащ Хэку зауэшхуэм и зэманым Кавказым и щхьэдэхыпIэхэр зыхъума лIыхъужьхэм я фэеплъ урысейпсо зэхьэзэхуэ. А зэIущIэр 1979 гъэм къыщыщIэдзауэ КъШР-м щыIэщ икIи мы гъэм абы хэтащ къэралым и щIыналъэхэм я бэнакIуэу 200-м нэблагъэ.

ДИ гуапэ зэрыхъущи, а зэхьэзэхуэм щыбэнащ Къэбэрдей-Балъкъэрым и гъэсэн, адыгэ щIалэ Жыласэ Рустам икIи ехъулIэныгъэфIхэр абы щызыIэригъэхьащ. И хьэлъагъыр ехьэтауэ ар зыхэта гупым (кг 61-рэ) къыщыпэщIэта и хьэрхуэрэгъухэм къызэрытекIуэн Iэмал ярмиту, япэ увыпIэр къыщихьащ. Дауи, ар гуфIэгъуэщ икIи уи гур хэзыгъахъуэ текIуэныгъэщ езы спортсменми абы къыдэзыщIэхэми я деж. Апхуэдэ текIуэныгъэр зэкIэлъхьэужь щыхъум деж гухэхъуэгъуэ псоми къарет, и тренерхэми, къэзылъхуахэми, къыдэщIхэми, спортыр фIыуэ зылъагъухэми.

Мы гъэм Жыласэр зыхэта зэхьэзэхуэхэм къыщигъэлъэгъуа зэфIэкIхэм уриплъэжу щытмэ, пщIэ зыхуэгъэзу апхуэдэщ. Псалъэм папщIэ, Шумилин Андрей и Кубокыр къэхьыным хуэунэтIа дунейпсо зэхьэзэхуэу Калининград къалэм гъатхэпэ мазэм щекIуэкIам етIуанэ увыпIэр къыщихьащ. ИужькIэ, Якутск къалэм щызэхэта, Урысей Федерацэм пашэныгъэр къыщыхьыным теухуа зэхьэзэхуэм ещанэ щыхъуащ.

АдэкIэ Урысей Федерацэм и щIалэгъуалэ чемпионатым, Дагъыстэным и Каспийск къалэм мэкъуауэгъуэ мазэм щекIуэкIам, килограмм 57-рэ зи хьэлъагъхэм я деж ещанэ щыхъуащ. КъыкIэлъыкIуэу, жэпуэгъуэ мазэм, КъБР-м щрагъэкIуэкIауэ щытащ бэнакIуэ цIэрыIуэ, УФ-м спортымкIэ и мастер Жылэтеж Ахьмэд и фэеплъ урысейпсо зэхьэзэхуэ. Жыласэм мыбдежым япэ увыпIэр къыщихьащ.

Ханты-Мансийск автоном округым хыхьэ Нефтеюганск щIыналъэм и Пойковскэ къалэм а мазэ дыдэм щызэхэтащ Урысей Федерацэм спорт бэнэкIэхэмкIэ и федерацэм и унафэщIым и къуэдзэ Семёнов Владимир и цIэкIэ ягъэувa саугъэтыр къэхьыным теухуа 17-нэ дунейпсо зэхьэзэхуэ. Абы Жыласэм ещанэ увыпIэр къыщыхуагъэфэщащ.

Мис апхуэдэ щIалэ ахъырзэман республикэм зэриIэм дыщогуфIыкI. Абы къыдэкIуэуи, гугъэшхуэхэр дегъэщI Рустам и ерыщагъымрэ и зэфIэкIымрэ лъагапIэщIэхэм ар хуашэну, 2024 гъэм зыхэтыну зэхьэзэхуэхэм екIуу зыкъыщигъэлъэгъуэну, и текIуэныгъэ дахэхэмкIэ республикэм и щIыхьыр нэхъри иIэтыну. Псом ящхьэу дызыщIэхъуэпсыр Жыласэр Олимпым и щыгум ихьэнырщ. Афэрым, жыдоIэ адыгэ щIалэм!

Жыласэ Рустам Урысей Федерацэм спортымкIэ и мастерщ, къэралым и командэ къыхэхам хэтщ. ЩIалэм и тренерыр ЗэкIуий Арсенщ.

ХЬЭЩЫКЪУЕЙ Олег.

Япэ итхэр зыми щысхьыркъым

● Футбол

Къэбэрдей-Балъкъэрым футболымкIэ и щIымахуэ чемпионатым и 5-нэ джэгугъуэр гуп нэхъыщхьэм щекIуэкIащ.

Псом япэу, къыхэбгъэщ хъунур япэ ит командищым къапэщIэта хьэрхуэрэгъухэр щысхьырабгъуншэу, бжыгъэшхуэкIэ зэрыхагъэщIарщ. ТекIуа къудей мыхъуу, щыми зэхэту топ 20 дагъэкIыу зы фIэкIа езыхэм зэраIэщIэмыкIарщ.

Бахъсэн и «Автозапчасть» командэ, сыт щыгъуи жыджэру джэгуу щытари къызэщыуа хуэдэщ - 7:0-у «ХьэтIохъущыкъуейм» текIуащ. Ауэ, къыхэгъэщыпхъэр икIи нэм псом япэу къыщIидзэр бжьыпэр зыIыгъ Зеикъуэ и «Шагъдийр» Къэрэгъэш и «Иналым» 12:1-уэ зэрытекIуарщ. Иджыри къэс апхуэдиз топ зы джэгугъуэм зыми дигъэкIатэкъым. Япэ ит командитIыр зэкIэ хагъэщIакъым - тхуэрытхуэ джэгуати, текIуэныгъэкIэ ядэщIакIуэхэр ягъэгуфIащ.

Иджыри зи Iуэху хэплъэгъуэр хэхъуэ зимыIэ Бахъсэн и «Имранымрэ Къэрэгъэш и «Иналымрэщ». Абы къыхэкIыу а тIур иужь дыдэ увыпIэм щытщ.

Щыгъуазэ фыхуэтщIынщ командэхэр зэрызэдэджэгуам: «Мурбек-ФШ Налшык» - «Логоваз» (Бабугент) - 1:0, «Автозапчасть» (Бахъсэн) - «ХьэтIохъущыкъуей» - 7:0, «Ислъэмей» - «Искра» (Алътуд) - 0:4, «МАХ» (Малкэ) - «Имран» (Бахъсэн) - 3:0, «ГоpИс Налшык» - «Локомотив» (Кэнжэ) - 4:2, «Инал» (Къэрэгъэш) - «Шагъдий» (Зеикъуэ) 1:12, «Зэрэгъыж» - «Спартак-Д» (Налшык) - 0:4.

ШАФИЙ Аслъэн.

Къэбэрдей-Балъкъэрым футболымкIэ и щIымахуэ чемпионатым зэхьэзэхуэр зэрыщекIуэкIыр

Командэхэр	Дж.	Къ.	З.	ФI.	Т.	О.
1. «Шагъдий»	**5**	**5**	**0**	**0**	**32-5**	**15**
2. «Спартак-Д»	**5**	**5**	**0**	**0**	**21-5**	**15**
3. «Искра»	**5**	**4**	**0**	**1**	**17-3**	**12**
4. «Локомотив»	5	3	1	1	17-8	10
5. «ГорИс Налшык»	4	3	0	1	9-6	9
6. «Зэрэгъыж»	5	2	1	2	9-13	7
7. «Логоваз»	5	2	1	2	7-10	7
8. «Автозапчасть»	4	2	1	1	11-4	7
9. «Мурбек-ФШ Налшык»	5	1	2	2	5-6	5
10. «ХьэтIохъущыкъуей»	5	1	1	3	7-16	4
11. «Ислъэмей»	5	1	0	4	5-11	3
12. «МАХ»	5	1	0	4	8-18	3
13. «Имран»	**5**	**0**	**1**	**4**	**4-16**	**1**
14. «Инал»	**5**	**0**	**0**	**5**	**2-33**	**0**

Кубокым къыщыхожанык I

● Дзюдо

Къэбэрдей-Балъкъэрым СпортымкIэ и министерствэм и пресс-IуэхущIапIэм къызэритамкIэ, Новгород Ищхъэрэ къалэм и «Ищхъэрэ вагъуэ» спорт уардэунэм иджыблагъэ щекIуэкIащ Урысейм дзюдомкIэ и Кубокыр къэхьыным хуэунэтIа зэхьэзэхуэ.

КЪЭБЭРДЕЙ-Балъкъэрым и щIыхьыр яхъумэу абы хэта щIалэхэм ящыщу Быф Идар ещанэ увыпIэр къыщихьащ зэпеуэхэм я иужьрей махуэм. Зэхьэзэхуэм и Iыхьэ ныкъуэм щызэпэщIэтынухэм яхэхуэн папщIэ Идаррэ Ханты-Мансийск автоном округым щыщ Коваленкэ Николайрэ хуабжьу зэпэщIэтащ, ауэ ар къытекIуащ. ИужькIэ ди щIалэр щыбэнащ «финал цIыкIум». Абы къыщыпэщIэтари ХМАО-м щыщ спортсмен Довгань Дмитрийт, ауэ и IэзагъкIэ хэпщIыкIыу ефIэкIыу текIуэри, зэхьэзэхуэм и домбеякъ медалыр Быфым къихьащ.

Ди щIалэр щыбанэр килограмми 100 зи хьэлъагъхэм я дежщ, зыгъасэр Джэданэ Залымщ.

Фигу къэдгъэкIыжынщи, иджы екIуэкIа зэхьэзэхуэм и япэ махуэм дыжьын медаль къихьащ ди республикэм щыщ Циканов Ислъам.

АЛЫДЖЫКЪУЭ Руслан.

Хъурмэм и сэбэпынагъымрэ фызыхуэсакъын хуеймрэ

Иджыпсту я куэдыгъуэщ псоми фIыуэ ялъагъу хъурмэ гъуэжьышхуэхэм. Абыхэм я кур зэрыщабэм къыхэкIыу шхыгъуафIэщ, IэфIи ящIэлъщ, псом хуэмыдэу хъупамэ. А пхъэщхьэмыщхьэр щыныкъуэхъум деж тэмакъым фIэмыкIыу шхыгъуейщ абы танин куэду зэрыхэлъым къыхэкIыу - нэхъ хъуху, а пкъыгъуэр нэхъ мащIэ мэхъу.

ХЪУРМЭМ хуэдэу каротиноидхэмкIэ къулей пхъэщхьэмыщхьэхэм яхэткъым. Махуэм хуэзэу зы хъурмэ пшхымэ зы жэщ-махуэм цIыхур зыхуеину витамин А-мкIэ игъэнщIынущ. Абы къыхэкIыу, щапхъэ щхьэхуэм тету ягъэхьэзыр сабий шхынхэм халъхьэ пхъым и пIэкIэ. Ар сэбэпщ гъущIыр зыхуримыкъухэмкIэ. Фейхоа къэкIыгъэм къищынэмыщIа, хъурмэм хуэдэу йодымкIэ къулей къэгъуэтыгъуейщ, ауэ щыхъукIэ ар зэрыхэлъыр тыншу гъэткIуа зэрыхъуну щытыкIэм хуэдэущ. Абы къыхэкIыу ирагъэшх жьэгъу уз зиIэхэм, щыгъупщэх хъуахэм. А псом къищынэмыщIауэ, бактерий зэранхэр (стафилококк) еукI, кIэтIий, лъатэ, лъы дэуей узхэмкIи хущхъуэщ. Хъурмэм и псымрэ псы къабзэмрэ зэхэту тэмакъыр щыузым ибгъэжыхьыну сэбэпщ, уз хьэлъэ зэфыкIахэм компоту ирафмэ къару къахелъхьэж.

Дэтхэнэ зы шхыныгъуэ сэбэпри ебгъэлеймэ и зэран къокIынущ. Апхуэдэщ хъурмэри. Ар фошыгъумкIэ къулейщ, абы къыхэкIыу фошыгъу уз зыпкърытхэм къыпакIухьыпхъэщ. Апхуэдэу ар я зэранщ зи жьэжьейм, зэзым мывэ илъхэм - мывэр кърихужьэнкIэ мэхъу. Илъэсищ иримыкъуа сабийхэми ябгъэшх хъунукъым - абыхэм я лъатэ цIыкIухэр иджыри къарууншэщ. ИтIанэ, ар фшхауэ шэ е псы фытемыфыхь, гунэщIуи фымышх, фшха нэужь жьэм псы жьэдэвгъэжыхьыж, дзэм телъ шхэпсым (эмалым) зэран хуэмыхъун щхьэкIэ.

ГъавэхэкIхэм я фIагъыр къэпщытэнымкIэ центрым и Къэбэрдей-Балъкъэр къудамэ.

● Урысейм и КъегъэлакIуэхэм я махуэм

Гъуэгуанэ кIыхь

Илъэс къэс дыгъэгъазэм и 27-м ягъэлъапIэ КъегъэлакIуэм и махуэр. РСФСР-м и Министрхэм я Советым 1990 гъэм дыгъэгъазэм и 27-м къыдигъэкIа унафэм ипкъ иткIэ, ди къэралым къыщызэрагъэпэщауэ щытащ КъегъэлакIуэхэм я урысей корпус зыфIаща къулыкъур. Иужьым, 1995 гъэм щэкIуэгъуэм и 25-м, УФ-м и япэ Президент Ельцин Борис и унафэкIэ, а IуэхущIапIэм зэреджэр зэрахъуэкIащ, «КъызэрымыкIуэ щытыкIэхэм япэщIэтынымкIэ къэрал комитет» цIэр иIэу.

УРЫСЕЙ МЧС-м и Управленэ нэхъыщхьэу КъБР-м щыIэм къэхъукъащIэ шынагъуэ щымыIэным, апхуэдэ къэхъу хъужыкъуэмэ, и лъэужьхэр гъэкIуэдыжыным, цIыхухэм я шынагъуэншагъэр къызэгъэпэщыным къаруушхуэ ирехьэлIэ. Абы и лэжьакIуэхэр сыт щыгъуи дэIэпыкъуэгъу хъуну хьэзырщ.

Мы къулыкъум щолажьэ зи IэщIагъэм хуэIэижь мафIэсгъэункIыфIхэр, бгырыкIуэхэр, псым и щIагъыр щIэзыпщытыкIхэр, жьыхулъатэ-кхъухьлъатэзехуэхэр, хьэ гъэсахэр зи гъусэхэр, нэгъуэщIхэри. Ахэр мафIэсхэм, псыдзэхэм, гъуэгум къыщыхъу транспорт зэжьэхэуэм, нэгъуэщI гузэвэгъуэхэми фэбжь къыхэзыххэм щадэIэпыкъукIэ, езыхэм я узыншагъэр, уеблэмэ, я гъащIэр халъхьэнкIэ зэрыхъунур къагурыIуэу зи къалэныр зыгъэзащIэ IэщIагъэлI нэсхэщ.

Къыхэдгъэщынщи, Урысейм къызэрымыкIуэ щытыкIэхэмкIэ и IуэхущIапIэр къызэрызэрагъэпэщрэ мы гъэм илъэс 33-рэ ирокъу. Ар лъэ быдэкIэ ува IэнатIэщ икIи ефIакIуэ зэпытщ.

Урысей Федерацэм и МЧС-м и Управленэ нэхъыщхьэу КъБР-м щыIэм и лэжьакIуэхэм сыт щыгъуи я нэIэ тетщ щIыуэпсым епха шынагъуэ къэмыгъэхъуным, апхуэдэхэм я лъэужьхэр гъэкIуэдыжыным, цIыхухэм япэу щIэгъэкъуэн, дэIэпыкъуэгъу яхуэхъуным.

КъызэрымыкIуэ щытыкIэхэмкIэ министерствэм щылажьэхэм мы махуэм псалъэ гуапэхэр хужаIэ, щIыхь тхылъхэмрэ дипломхэмрэ ират, «Урысей Федерацэм щIыхь зиIэ и къегъэлакIуэ» цIэ лъапIэр хуагъэфащэ, хъуэхъу телеграммэхэм къахуоджэ.

ИлъэсыщIэ махуэшхуэм, зыгъэпсэхугъуэхэм нэхъ щIэгъэхуэбжьауэ я къалэным пэрытщ зи махуэр зыгъэлъапIэ къегъэлакIуэхэр. КъэхъукъащIэншэу, мамыру я къалэныр ирахьэкIыну ди гуапэщ. Дэтхэнэри ИлъэсыщIэм фIыкIэ поплъэри, я гум щагъафIэ я хъуэпсапIэхэр къарехъулIэ!

УАРДЭ Жантинэ.

Жэуаплыныгъэ хэлъу

Урысей МЧС-м КъБР-м щиIэ Управленэ нэхъыщхьэм илъэсыщIэ махуэшхуэхэм шынагъуэншагъэр къызэгъэпэщыным теухуа кIэлъыплъыныгъэ-профилактикэ Iуэху иригъэкIуэкIащ. Абы хиубыдэу, «ИлъэсыщIэ» фIэщыгъэм щIэту къипщытащ КъБР-м и Макъамэ театрыр мафIэсым зыщыхъумэным зэрыхуэщIар. Абы щекIуэкIынущ сабийхэм я илъэсыщIэ зэхыхьэхэр.

ИЛЪЭСЫЩIЭМ теухуа махуэшхуэхэр щрагъэкIуэкIкIэ цIыхушхуэ зэрызэхуэсыр къэлъытауэ, жэуаплыныгъэ хэлъу бгъэдыхьэн хуейщ апхуэдэ щIыпIэхэр мафIэсым щыхъумэныр къызэгъэпэщыным. Абы и лэжьакIуэхэм мафIэс шынагъуэншагъэм и хабзэхэр ящIэн, мафIэр зэрагъэункIыфI япэ Iэмэпсымэхэр къагъэсэбэпыфын хуейщ.

КъызэрымыкIуэ щытыкIэхэмкIэ ведомствэм и IэщIагъэлIхэм къапщытащ пэш псори, хуей хъумэ, цIыхухэр зэрыщIагъэIэпхъукIыну щIэкIыпIэхэр мафIэсым зыщыхъумэным къигъэувхэм зэрыхуэкIуэр, апхуэдэуи къащIащ апхуэдэ щытыкIэм хуэщIа Iэмэпсымэ тэмэмхэр, цIыхухэм хъыбар зэрырагъащIэхэр зэраIэр.

МЧС-м и лэжьакIуэхэр жэуап зыхь унафэщIхэм епсэлъащ, чэнджэщ щхьэпэхэр иратащ. Иджыри зэ ягу къагъэкIыжащ цIыху куэд зэкIуалIэ зэхыхьэхэм мафIэс шынагъуэншагъэр къыщызэгъэпэщыныр IуэхущIапIэхэм я унафэщIхэм я пщэрылъу зэрыщытыр. ИлъэсыщIэ Iуэхухэр щекIуэкIкIэ утыкуми, пэшхэми щыплъырын хуейщ абыкIэ жэуап зыхь лэжьакIуэхэр.

Къыхэдгъэщынщи, нобэкIэ КъБР-м щыIэщ илъэсыщIэ зэхыхьэхэр щрагъэкIуэкI объект 305-рэ пиротехникэм хуэщIауэ 6-рэ. Профилактикэ Iуэхум къызэщIиубыдащ махуэшхуэ зэхыхьэхэр щызэхэтыну псори. 176-м щыIащ, мафIэсым зыщыхъумэнымкIэ Iэмал имыIэу ягъэзэщIапхъэхэмкIэ хъыбар 42-рэ Iэрагъэхьащ, жэуап зыхь къулыкъущIэхэм чэнджэщ 73-рэ иратащ, цIыхухэр гъэIэпхъуэным ехьэлIа зыгъэсэныгъэу 63-рэ ирагъэкIуэкIащ.

Урысей МЧС-м и Управленэ нэхъыщхьэу КъБР-м щыIэм и нэIэ тетщ ИлъэсыщIэм, Хъуромэм теухуа махуэшхуэхэр шынагъуэншэу екIуэкIыным.

Урысей МЧС-м и Управленэ нэхъыщхьэу КъБР-м щыIэм и пресс-IуэхущIапIэ.

ЯфIэгъэщIэгъуэну зыщаплъыхь

Налшык къалэм дэт «ДыгъафIэ къалэ» сабий академием и еджакIуэхэр ирагъэблэгъащ КъБР-м щыIэ МВД-м и Эксперт-криминалист центрым (ЭКЦ) икIи IэнатIэм и лэжьыгъэм и унэтIыныгъэ нэхъыщхьэхэм щыгъуазэ ящIащ.

ЭКЦ-м и унафэщI, полицэм и полковник Уэртэбай Владимир, абы и къуэдзэ, полицэм и полковник **Атмурзаев Заурбий** школакIуэхэм яхутепсэлъыхьащ центрым и лэжьыгъэм.

Экспертхэм еджакIуэхэм ирагъэлъэгъуащ ягъэIэпхъуэ взрывотехническэ, криминалист лабораторэхэр, ирагъэплъащ къаIэрыхьа IэщэхэмрэабыхэмяпIэтIронхэмрэ ягъэкIуэдыжын папщIэ къыщагъауэ еджапIэ полигоныр, фоноскопие, психофизиологие, химическэ, ДНК лабораторие пэшхэр, апхуэдэуи яхутепсэлъыхьащ эксперт-криминалист учётыр зэрырагъэкIуэкIым.

Щызэпсалъэм ныбжьыщIэхэм къызэгъэпэщакIуэхэм упщIэ зэмылIэужьыгъуэхэр иратащ икIи жэуап зэпкърыха къаIэрыхьэжащ.

Iуэхур гуапэу екIуэкIащ. ШколакIуэхэм гъэщIэгъуэн куэд къащIащ икIи полицэм и лэжьакIуэхэм фIыщIэ хуащIащ зыIэпишэу, дихьэхыу зэрызрагъэплъыхьам папщIэ.

ШколакIуэхэм ящIыгъуа, Урысей МВД-м и Управленэу Налшык къалэм щыIэм и къудамэ №1-м балигъ мыхъуахэм я IуэхухэмкIэ и инспектор, полицэм и лейтенант ТэIэщ Джэримэс зэIущIэм и кIэухым жиIащ школакIуэхэм къапэщылъ зыгъэпсэхугъуэр екIуу ирахьэкIыну зэригуапэр, къыхуриджащ шынагъуэншагъэмкIэ хабзэхэм тетыну.

БАХЪСЭН Ланэ.

Редактор нэхъыщхьэ ЖЫЛАСЭ Заурбэч

РЕДКОЛЛЕГИЕМ ХЭТХЭР:

Жьэкlэмыхъу Маринэ (унафэщI-редактор), Ширдий Маринэ (унафэщI-редактор), Къаншокъуэ Эллэ (жэуап зыхь секретарь), Къардэн Маритэ, Къумахуэ Аслъэн, НэщIэпыджэ Замирэ, Чэрим Мариаңнэ, Щхьэщэмыщl Изэ.

ТЕЛЕФОНХЭР:
редактор нэхъыщхьэм, секретарым - 42-56-19; унафэщI-редакторхэм - 40-48-54, 40-06-33; жэуап зыхь секретарым - 42-75-78; секретариатым -42-22-66.
КЪУДАМЭХЭМ: политикэмкIэ, жылагъуэмрэ лъэпкъ IуэхухэмкIэ - 42-22-86; къуажэ гъащIэмрэ экономикэмкIэ - 42-57-59; щэнхабзэмкIэ - 42-75-36; егъэджэныгъэмрэ щIэныгъэмкIэ - 40-15-31; хъыбарыщIэхэмрэ спортымкIэ - 42-22-88, 42-60-53, 42-22-89; зэдзэкIакIуэхэм - 42-21-88; корректорхэм - 42-60-27; ЭВМ-м и операторхэм - 42-22-84; компьютер IэнатIэм - 42-26-41; сурэттеххэм - 42-75-78, 42-63-64.

Газетыр 2016 гъэм дыгъэгъазэм и 19-м Печатым и хуитыныгъэр хъумэнымкIэ Къэбэрдей-Балъкъэр щIыналъэ IуэхущIапIэм ятхащ ПИ № ТУ07-00117-м щIэту.

Къыдэзыгъэкlхэмрэ редакцэмрэ я хэщIапIэр: 360030, КъБР, Налшык къалэ, Ленинын и уэрам, 5

Индексыр П 5894
Тиражыр 1.625
Заказыр №2839
12+

Теддзэ тхыгъэхэм къыщыхьа бжыгъэхэм, къыщаIэта Iуэхугъуэхэм я пэжагъымкIэ ахэр зытхахэм нэсу жэуап яхь. Авторхэмрэ редакцэмрэ я Iуэху еплъыкIэр зэтехуэ зэпыту щыткъым.

Газетыр Iэ тезыдзахэм яхуэхьыныр и пщэ дэлъщ КъБР-м федеральнэ пощт зэпыщIэныгъэхэмкIэ и управленэм.
Тел.: 76-01-28, 76-01-10

МЫ КЪЫДЭКIЫГЪУЭМ ЕЛЭЖЬАХЭЩ:
жэуап зыхь секретарым и къуэдзэ ДыщэкI Соня, корректорхэу Инэрокъуэ Азэмэт (2, 3-нэ нап.), Нэужьокъуэ Заирэ (1, 4-нэ нап.).
КомпьютеркIэ газетым и теплъэр ящIащ Дол Маринэ, Щомахуэ Мариаңнэ.
Сурэтхэм елэжьар Бицу Жаннэщ.

«Издательство «Южный регион» ООО-м щытрадзащ.
357600, Ставрополь край, ЕсэнтIыгу къалэ, Никольскэ уэрам, 5-А

Газетым Iэ традзэн хуейщ сыхьэт 20-м, щытрадзар сыхьэт 20.00-рщ.

Зы илъэсым газетыр 156-рэ къыдокI.